

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра фінансів та інноваційного менеджменту

Пояснювальна записка

до магістерської кваліфікаційної роботи

на тему: «МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ КАПІТАЛОМ
НА ПРИКЛАДІ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА
«КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»)

08-43.МКР.010.00.086.ПЗ

Виконала: студентка 2 курсу,
групи МФК-19м
спеціальності 073 – Менеджмент
(освітня програма – Менеджмент
фінансово-кредитної діяльності)
Шаркевич К. Р.

Керівник: д.е.н., професор, зав каф. ФІМ
Зянько В. В. _____

Рецензент: к.е.н., доцент каф. ЕПВМ
Нікіфорова Л. О. _____

Вінницький національний технічний університет
 Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
 Кафедра фінансів та інноваційного менеджменту

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів
д-р екон. наук, проф. Зянько В.В. _____
 (наук. ст., вч. зв., ініц. та прізви.) (підпис)

«29» вересня 2020 р.

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Шаркевич Карині Русланівні
 (прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема проекту (роботи): «Механізм управління банківським капіталом (на прикладі акціонерного товариства «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»)
 Керівник проекту (роботи) Зянько Віталій Володимирович, д.е.н., професор
 (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
 затверджено наказом ВНТУ від «25» вересня 2020 року № 214.
2. Строк подання студентом проекту (роботи): 02 грудня 2020 року
3. Вхідні дані до проекту (роботи): Ларіонова К.Л., Безвух С.В. Достатність власного капіталу банків України в 2015–2017 роках: стан, проблеми та шляхи вирішення // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Вип. 22. – С. 811-818.; Іващук О.В. Антикризові механізми відновлення стійкості банківської системи в умовах глобальної нестабільності // Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. – 2018. – Вип. 5 (133). - С. 141-146.; Ісмаїлов А. Б. Алгоритм забезпечення комплексного та системного антикризового регулювання банківської системи України // Фінансові дослідження: електронний науковий журнал. – 2017. - № 2. – С. 56-64; фінансова звітність АТ «Креді Агріколь Банк» за 2016-2019 рр.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
 у першому розділі – розкрити сутність і функції банківського капіталу та здійснено його класифікацію; досліджено особливості управління власним та залученим капіталом комерційного банку; розглянуто методичні підходи до аналізу кредитоспроможності банку та ефективності управління банківським капіталом;
 у другому розділі – надати загальну характеристику АТ «Креді Агріколь Банк», здійснити аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності банку та оцінити ефективність банківського кредитування та забезпечення повернення позик банку за період з 2017 року по 2019 рік.;
 у третьому розділі – запропонувати шляхи вдосконалення управління капіталом комерційного банку та обґрунтовано заходи з покращення кредитної політики та нейтралізації ризиків банку.

5. Перелік графічного матеріалу: Таблиці: Найважливіші параметри та показники Credit Agricole Bank та їх оптимальні значення, Порівняння результатів діяльності Credit Agricole Bank порівняно з минулим роком, Стан кредитного портфеля АТ «Креді Агріколь Банк» на 2016-2019 роки, Порівняння динаміки позик АТ «Креді Агріколь Банк» з іншими банками, .

Рисунки: Класифікація методів оцінки кредитоспроможності позичальника, Основні показники прибутковості банку, Механізм нейтралізації фінансових ризиків комерційного банку, Методи недопущення ризику, Схема здійснення операції хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів.

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання виконав
Спеціальна частина	професор кафедри ФІМ Єпіфанова І.Ю.	29.09.2020 р.	30.11.2020 р.

7. Дата видачі завдання «29» вересня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів магістерської кваліфікаційної роботи (МКР)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
Формування та затвердження теми магістерської кваліфікаційної роботи (МКР)	червень-вересень	виконано
Виконання теоретичної частини МКР. Перший рубіжний контроль виконання МКР (1-й розділ МКР)	ІІ декада жовтня	виконано
Виконання аналітичної частини МКР. Другий рубіжний контроль виконання МКР (2-й розділ МКР)	ІІ декада листопада	виконано
Розробка рекомендацій та пропозицій. Третій рубіжний контроль виконання МКР (3-й розділ МКР)	І декада грудня	виконано
Перевірка МКР на плагіат. Попередній захист МКР	ІІ декада грудня	виконано
Рецензування МКР	ІІ декада грудня	виконано
Захист МКР	ІІІ декада грудня (за графіком)	виконано

Завдання видав науковий керівник _____ д.е.н., професор, зав. каф. ФІМ
(підпис) _____
наук. ступінь, вчене звання (посада)

В. В. Зянько

(прізвище та ініціали)

Завдання отримав студент _____
(підпис)

К. Р. Шаркевич

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

В магістерській кваліфікаційній роботі розкрито сутність і функції банківського капіталу та здійснено його класифікацію; досліджено особливості управління власним та залученим капіталом комерційного банку; розглянуто методичні підходи до аналізу кредитоспроможності банку та ефективності управління банківським капіталом. Здійснено аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності АТ «Креді Аґріколь Банк» та оцінено ефективність банківського кредитування та забезпечення повернення позик банку. Запропоновано шляхи вдосконалення управління капіталом комерційного банку та обґрунтовано заходи з покращення кредитної політики та нейтралізації ризиків банку.

Ключові слова: банківський капітал, власний капітал, залучений капітал, комерційний банк, кредитна діяльність, кредитний ризик, регулятивний капітал, рентабельність капіталу.

SUMMARY

The essence and functions of bank capital are revealed in the master's qualification work and its classification is carried out; features of management of own and borrowed capital of a commercial bank are investigated; methodical approaches to the analysis of bank creditworthiness and efficiency of bank capital management are considered. An analysis of the main financial and economic indicators of JSC "Credit Agricole Bank" and evaluated the effectiveness of bank lending and loan repayment. Ways to improve the capital management of a commercial bank are proposed and measures to improve the credit policy and neutralize the bank's risks are substantiated.

Keywords: bank capital, equity, borrowed capital, commercial bank, credit activity, credit risk, regulatory capital, return on capital.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ	9
1.1 Сутність, функції та класифікація банківського капіталу	9
1.2. Особливості управління власним та залученим капіталом комерційного банку	19
1.3. Методичні підходи до аналізу кредитоспроможності банку та ефективності управління банківським капіталом	29
Висновок до розділу 1	36
2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	38
2.1 Організаційно-економічна характеристика АТ «Креді Агріколь Банк»	38
2.2 Аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності банку за 2017-2019 роки	40
2.3 Аналіз ефективності банківського кредитування та забезпечення повернення позик банку	49
Висновок до розділу 2	63
3 НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	65
3.1 Шляхи вдосконалення управління капіталом комерційного банку	65
3.2 Заходи з покращення кредитної політики та нейтралізації ризиків комерційного банку	69
Висновок до розділу 3	76
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ	88

ВСТУП

Актуальність теми полягає в тому, що для забезпечення фінансової стабільності комерційному банку необхідно не лише мати достатній обсяг капіталу, але й налагодити ефективне управління ними. Власний і позиковий капітал банку відіграють важливу роль уже з моменту заснування банку. По-перше, достатній обсяг капіталу гарантує безпеку клієнтів та інвесторів, а по-друге, має неабияке значення для забезпечення комерційним банком прибуткової діяльності. З огляду на те, що українські банки розвиваючись поступово збільшують розмір майнових прав, налагодження ефективного механізму управління банківським капіталом вважаються ними одним із головних завдань.

Дослідження питань, пов'язаних із залученням комерційними банками позичкового капіталу в усі періоди економічного розвитку перебувають в центрі уваги науковців. Вивченню сутності капіталу, особливостей його формування та управління банківським капіталом присвячена велика кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних економістів. Серед найвідоміших розробок, пов'язаних з проблемами майнових прав та позикового капіталу банку треба виділити роботи К.Л. Ларіонової, С.В. Безвух, В.В. Фостяка, М. Алексеєнка, О.В. Іващука, І. Герасимовича, А.Б. Ісмаїлова та ін. Однак сьогодні питання управління капіталом потребують подальших досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська кваліфікаційна робота виконувалась відповідно до напряму наукових досліджень кафедри фінансів «Дослідження сучасних тенденцій фінансових, грошово-кредитних та інноваційних процесів в Україні».

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є розробка рекомендацій з удосконалення управління капіталом комерційного банку на основі дослідження теоретико-методичних засад сутності капіталу і управління ним.

Відповідно до мети магістерської кваліфікаційної роботи основними **завданнями** дослідження є такі:

- розкрити сутність, функції та класифікація банківського капіталу;
- дослідити особливості управління власним та залученим капіталом комерційного банку;
- розглянути методичні підходи до аналізу кредитоспроможності банку та ефективності управління банківським капіталом;
- здійснити аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності АТ «Креді Агріколь Банк»;
- оцінити ефективність банківського кредитування та забезпечення повернення позик банку;
- запропонувати шляхи вдосконалення управління капіталом комерційного банку та обґрунтувати заходи з покращення кредитної політики та нейтралізації ризиків банку.

Об'єктом дослідження є процес здійснення фінансово-кредитної діяльності комерційними банками.

Предметом дослідження є сукупність методів та інструментів з управління капіталом комерційного банку.

Основними **методами** дослідження є аналіз і синтез, індукція і дедукція – для вивчення об'єкта та предмета дослідження; наукове абстрагування та теоретичне узагальнення – для визначення економічного змісту понять та категорій (розділ 1); табличне вираження показників і рядів динаміки, алгоритмування, моделювання і порівняння – для зіставлення фактичних даних звітного і попередніх років, класифікації процесів, пов'язаних з формуванням та управлінням капіталом комерційного банку (розділ 2); системний та комплексний підходи – для обґрунтування висновків та результатів дослідження (розділ 3).

Наукова новизна одержаних результатів:

- удосконалено методичний підхід до оптимізації структури власного та залученого капіталу банку, який, на відміну від існуючих підходів, враховує специфіку використання капіталу комерційними банками;

– удосконалено механізм нейтралізації кредитних ризиків комерційного банку.

Практичне значення одержаних результатів. отримані в роботі теоретичні положення, висновки та методичні рекомендації доведено до рівня конкретних пропозицій, що дозволить використати запропоновані заходи в організації управління банком для поліпшення його фінансового становища. Наукові і практичні положення щодо вдосконалення управління капіталом банку можуть бути впроваджені керівниками банку для підвищення його рентабельності та збільшення прибутку

Особистий внесок здобувача. Магістерська кваліфікаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій автором розроблено пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення управління капіталом вітчизняних комерційних банків та обґрунтовано заходи з покращення кредитної політики та нейтралізації ризиків банку.

Апробація результатів магістерської кваліфікаційної роботи. Основні положення і результати виконаного дослідження доповідались на таких науково-практичних конференціях: XLVII, XLVIII та XLIX науково-технічних конференціях підрозділів Вінницького національного технічного університету (21-23 березня 2018 року, м. Вінниця; 22 березня 2018 року, м. Вінниця; 18-29 травня 2020 року, м. Вінниця); на всеукраїнській науковій конференції «Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи (МН-2021)» (29.10.2020 – 30.04.2021 року, м. Вінниця).

Наукові публікації. За темою магістерської роботи опубліковано 4 тез доповідей на конференції.

Структура і зміст магістерської кваліфікаційної роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, використаних джерел, додатків.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ

1.1 Сутність, функції та класифікація банківського капіталу

В економічній літературі є багато суперечок і сумнівів у трактуванні сутності капіталу банку.

Ряд економістів вважають, що капітал банку – це власні гроші банку. А. М. Мороз розуміє банківський капітал як приватний капітал банку, який складається з декларованих та резервних фондів та інших фондів, метою яких є забезпечення фінансової стабільності, комерційної та економічної діяльності, а також нерозподіленого прибутку за поточний та попередні роки [1, с.41]. Подібної позиції дотримується думку висловив О.В. Васюренко, який вважає, що капітал банку - це ресурси, що вкладаються в банк його засновниками (акціонерами) і який складається із задекларованого капіталу, загальних резервів, банківських фондів та нерозподіленого прибутку [2, с. 88]. Але в цьому випадку ми говоримо лише про капітал, який знаходиться у власності банку, тобто лише про гроші власників та засновників банку.

Часто поняття "банківський капітал" ототожнюють з іншими економічними категоріями, такими як: банківські ресурси, ресурсна база банку, резерви, приватні фонди, резерви та фонди. Ці суперечності створюють певні труднощі як в теоретичному, так і в практичному аспектах формування та функціонування капіталу в банківських установах

В.В. Кисельов при визначенні поняття "банківський капітал" дотримується позиції, що «ресурсною базою комерційного банку є загальний капітал, який був створений в результаті політики банку щодо збільшення власного капіталу та залучених коштів, і який використовується для здійснення активних операцій банку з метою досягнення державних та приватних інтересів» [3].

В енциклопедії банківських послуг України дається таке визначення капіталу банку: "Капітал банку - це поєднання різних видів готівкового капіталу та грошей, які банк використовує у формі банківських ресурсів для підтримки своєї діяльності, здійснення різних операцій та отримання прибутку. Він складається з капіталу банку та залучених грошей" [4].

З наведених вище визначень видно, що поняття «банківський капітал» ототожнюється з поняттям «банківські ресурси», оскільки мова йде про гроші, які банк використовує для отримання прибутку.

На наш погляд, банківські ресурси - це грошові фонди, матеріальні, нематеріальні та фінансові активи, виражені у грошовій формі, які перебувають у розпорядженні банків і можуть використовуватися ними для здійснення активних операцій та послуг. Тобто головним у цьому визначенні є те, що кошти, що перебувають у розпорядженні банку, можуть бути використані для ведення активних операцій. Саме ця особливість характеризує сутність понять банківських ресурсів. Відповідно, капітал банку розглядається як "гроші та виражена у грошах частка матеріальних, нематеріальних та фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і які використовуються цими банками при здійсненні інвестиційно-інвестиційних операцій та наданні послуг з метою отримання прибутку" [5]. У цьому випадку банківський капітал розуміється як сума всіх ресурсів, які банк залучає, які він використовує для здійснення активних та інших операцій, незалежно від їх власності.

Якщо ми розглядаємо визначення банківського капіталу в різних нормативних документах, то всі вони чітко визначені. Наприклад, український Закон «Про банки і банківську діяльність» визначає капітал банку як «залишкову вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань» [6]. Подібне тлумачення банківського капіталу подано в Угоді Базельського комітету про банківський нагляд.

На сучасному етапі розвитку системи управління ринком у зв'язку з тим, що банківські установи формують свою базу капіталу не лише за рахунок

внесків засновників та акціонерів, резервів, прибутку та капіталізації їх частки (власного капіталу), а й за рахунок мобілізації коштів на міжбанківському ринку, випуску власних боргових цінних паперів та залучення коштів на умовах субординованого боргу відбувається зміна в розумінні сутності капіталу банку.

Проаналізувавши думки різних науковців, ми можемо зробити висновок, що банківський капітал можна розглядати як у широкому, так і у вузькому контексті. *У широкому контексті капітал банку буде трактуватися як усі наявні у банку гроші, у вузькому контексті - лише ті кошти, які безпосередньо належать банку, і які можуть бути використані для покриття збитків.*

Власний капітал банку - це готівка та грошова частина майна, що перебувають у власності їх власників, забезпечують економічну незалежність та фінансову стійкість банку та використовуються для здійснення банківських операцій та послуг з метою отримання прибутку [2]. Роль і розмір власного капіталу банку визначає його специфіку порівняно з промисловими та іншими установами. За рахунок власного капіталу банків формується 12-20% загальних ресурсів, необхідних для підтримки їх діяльності, тоді як для промислових підприємств їх кошти повинні становити 40-55%.

Конфіденційність банків та інших кредитно-фінансових установ пов'язана з низкою обставин. По-перше, банки як посередники залучають великі суми грошей у вигляді депозитів від фізичних осіб, установ, приватних та державних компаній. По-друге, банківські активи, які представлені різними вимогами до готівки, є більш ліквідними і швидше продаються на ринку, ніж корпоративні активи у вигляді будівель, обладнання та матеріальних активів, що забезпечують виробничий процес.

Отже, банки та кредитно-фінансові установи можуть підтримувати відносно низьке співвідношення між запасами та активами порівняно з промисловими підприємствами різних галузей економіки [7].

Як результат, функції капіталу банку відрізняються від функцій інших суб'єктів господарювання. Зокрема, функції, що виконуються капіталом

банку, є наступними: 1) захисна; 2) забезпечення оперативної діяльності; 3) регульовальна.

Розглянемо ці функції докладніше.

1) Суть функції захисту прав власності полягає в тому, що вона в першу чергу служить для захисту інтересів вкладників та кредиторів банку, для покриття потенційних збитків від банківської діяльності. Ця функція включає страхування вкладів, яке захищає інтереси вкладників банку у разі його ліквідації або банкрутства, а також гарантує роботу банку у разі збитків від поточної діяльності. Зазвичай ці збитки покриваються поточним прибутком. Якщо поточного доходу недостатньо для цього, а також для покриття непередбачених витрат, використовується частка власного капіталу. Отже, коли банк має достатній резервний капітал та інші подібні резерви, його можна вважати надійним і здатним виконувати свої зобов'язання протягом тривалого періоду, навіть у тому випадку, якщо є втрати від поточної діяльності. Використання позикового та залученого капіталу для покриття поточних збитків з економічної точки зору неприпустимо, оскільки вони самі є боргами банку перед кредиторами та вкладниками.

2) Роль захисної функції майнових прав у банку варіюється залежно від ряду факторів: загального економічного та фінансового стану країни, а також стабільності грошово-кредитної сфери; державного статусу гарантування вкладів; стратегії та тактики банків, особливо з точки зору підпорядкування їх ліквідності та фінансової стабільності. Чим вищий рівень розвитку страхування депозитів та активних операцій у країні, тим нижчі вимоги до захисної функції акцій та менший розмір банківського обороту. Однак надмірне вилучення ліквідних та безризикових активів призводить до зниження прибутковості банку та втрати його позицій на грошовому ринку, ринку операцій та банківських послуг.

3) Функція гарантування операційної діяльності порівняно з функцією хеджування в банках є другорядною функцією щодо власного капіталу банку. Однак це не слід недооцінювати або ігнорувати, особливо на перших кроках

створення та управління банком, коли його інфраструктура формується за рахунок власного капіталу та розвивається його банківська діяльність. Роль цієї функції в власному капіталі демонструється у подальшому розширенні та структурному розвитку банку, розробці та впровадженні нових банківських технологій та продуктів.

4) Суть регуляторної функції полягає в тому, що стабілізуючи власний капітал (або окремі його складові), регулюючі та наглядові органи впливають на діяльність банку в цілому. Зокрема, встановлення коефіцієнта платоспроможності має на меті запобігти надмірному зменшенню власного капіталу банків з метою максимізації доходу, зменшення ризиків банкрутства банку та підвищення рівня захисту вкладників та кредиторів [7, с. 69].

Щоб краще зрозуміти суть власного капіталу банку класифікуємо його за різними ознаками.

Найпоширенішою є класифікація капіталу банку за джерелом формування. Є банківський позиковий та позичковий капітал та акції. Позиковий капітал – це грошові кошти юридичних та фізичних осіб, які банк залучає для депозитів.

Операції, пов'язані із залученням коштів на депозити, називаються депозитами, а самі залучення – депозитними.

Позики грошей на міжбанківському ринку, в центральному банку, або шляхом продажу приватних боргових зобов'язань на грошовому ринку називають недепозитними а таким чином отриманий банківський капітал - позиченим. Спільне між залученим та позиченим банківським капіталом є те, що він є чужим для банку та його зобов'язаннями перед вкладниками та кредиторами.

Залежно від нормативно-правової форми діяльності банку його капітал поділяється на акціонерний (власний) і пайовий.

Капітал спочатку складається з випуску та пропонування акцій. У разі продажу акцій за ціною, вищою за номінал, засновники банку (акціонери) отримують емісійний дохід, який є складовою власного капіталу. Подальше

зростання капіталу відбувається за рахунок капіталізації частки прибутку та деяких інших засобів, а також шляхом додаткової емісії акцій. Зверніть увагу, що власний капітал іноді називають власним капіталом, який належить акціонерному банку, а отже, його акціонерам. Власний капітал іноді розглядається в економічній літературі у вузькому розумінні – він мобілізується шляхом випуску акцій.

Власний капітал насамперед складається із внесків грошей та майна (паїв) до статутного капіталу банку. Пайові (спільні) банки організуються на базі товариств з обмеженою відповідальністю та кооперативних банків, де відповідальність кожного учасника обмежується розміром його внеску. У разі спільного виходу з акціонерного банку йому виплачується сума частини майна банку пропорційно його частці в статутному капіталі.

Відповідно до інвестиційної форми розрізняють власний капітал в грошовій, матеріально-речовій формі та у формі фінансових активів.

Чинним законодавством України передбачено, що права власності банків формуються лише в грошовій формі в національній та вільно конвертованій іноземній валюті. Грошова форма – найпоширеніша, вичерпна і ліквідна форма, тобто вона легко трансформується в інші форми. Власний капітал у матеріально-речовій формі формується у вигляді будівель, споруд, обладнання тощо. Власний капітал у формі фінансових активів складається з акцій, облігацій тощо. У вітчизняній банківській практиці власний капітал банків не формується за рахунок фінансових активів.

Залежно від форми власності, у банку існують такі види власного капіталу:

- приватний, заснований на власності фізичної особи;
- колективний – заснована на володінні колективами та різними типами компаній та організацій;
- державний, що належить державі.

За ознакою місця проживання існують національні майнові права, які формуються та перебувають у власності юридичних та фізичних осіб –

резидентів України, та іноземний, який утворюється та перебуває у власності юридичних та фізичних осіб-нерезидентів.

За характером використання розрізняють накопичений власний та амортизований власний капітал. Перший використовується для виробничих потреб, тобто для операцій та банківських послуг, а другий використовується, спеціально для матеріального стимулювання та соціального розвитку працівників банку.

Залежно від характеру зайнятості в банках, власний капітал банку поділяється на робочий та неробочий. Робочий (оборотний) капітал - це капітал, який приносить дохід банку, а неробочий – це капітал, вкладений в активи, які не тільки приносять дохід банку, але іноді спричиняють збитки.

Залежно від методу розрахунку розрізняють балансовий та регулятивний капітал. Балансовий власний капітал розраховується як різниця між балансовою вартістю активів та пасивів банку. Органи банківського нагляду використовують регуляторні права власності для обчислення економічних стандартів для банків та деяких інших потреб. Регулятивні права власності розраховуються за досить складною формулою, яка постійно коригується НБУ. Регулятивний капітал базується на співвідношенні власного капіталу та балансового, яке потім коригується для різних статей балансу, що характеризують банківський ризик [8, с. 128).

Залежно від домовленості та джерела формування капітал банку складається з основного капіталу (капітал першого рівня) та додаткового (капітал другого рівня). На основі показників основного та додаткового капіталу визначають регулятивний капітал банку [6].

Основний капітал є найбільш стабільною частиною власного капіталу банку і включає такі компоненти:

А) Зареєстрований капітал, фактично сплачений;

Б) розкриті резерви, які були створені або збільшені на рахунок нерозподіленого прибутку (резерви, розкриті банком у фінансовій звітності). Вони включають наступне:

- дивіденди, спрямовані на збільшення статутного капіталу.
- емісійні різниці – сума надлишкового доходу, отриманого від початкової емісії приватних інвестицій та інших прав компаній над їх номіналом;
- резервні фонди, створені відповідно до законодавства України;
- загальні резерви, що виникають під невизначеними ризиками під час банківських операцій;
- прибуток попередніх років.
- прибуток за попередні роки до затвердження.

Ці компоненти включаються до основного капіталу лише за умови, що вони відповідають наступним критеріям:

- відрахування здійснюються за резервами та коштами з прибутку після оподаткування або з прибутку до оподаткування, скоригованого на всі умовні податкові зобов'язання;
- призначення резервів і фондів та рух коштів на них окремо розкриваються в опублікованих звітах банку;
- кошти доступні банку для необмеженого та негайного використання для покриття збитків;
- будь-яке покриття збитків із резервів та фондів здійснюється лише за рахунок рахунків прибутку та збитків.

Загальна сума основного капіталу визначається з урахуванням суми потенційних збитків за непогашеними зобов'язаннями контрагентів і зменшується на [7, с. 75]:

– непроблемні резерви потенційних збитків за: кредитними операціями; дебіторською заборгованістю; за операціями з цінними паперами, яка прострочена (більше 30 днів) і викликає сумніви в отриманні доходу від активних операцій банку; коштами, депонованими на кореспондентських рахунках у банках, які були визнані банкрутами або які перебувають у процесі

ліквідації за рішенням уповноважених органів або зареєстровані у зовнішніх регіонах;

- нематеріальні активи за мінусом зносу;
- капітальні вкладення в нематеріальні активи;
- втрати попередніх років та поточного року.

Додатковий капітал є менш стабільною частиною капіталу, і його вартість може змінюватися. В Україні формування додаткового капіталу регулюється Національним банком України, який має право визначати та затверджувати перелік складових для включення до додаткового капіталу, а також умови та процедури такого включення. За умови схвалення НБУ, додатковий капітал банку може включати [6]:

- стандартні резерви боргу для інших банків;
- стандартні резерви боргу клієнтів за банківськими кредитними операціями;
- результат переоцінки статутного капіталу з урахуванням показника девальвації або переоцінки гривні;
- результат переоцінки основних засобів;
- прибуток за поточний рік.
- вторинний (субординований) борг, еквівалентний капіталу (вторинний (субординований) капітал).

До вторинного капіталу належать кошти, залучені від юридичних осіб (резидентів та нерезидентів) як у національній, так і в іноземній валюті на умовах субординованого боргу. Вторинний борг - це звичайні незабезпечені інструменти власного капіталу, які не можуть бути вилучені з банку протягом п'яти наступних років, а у разі банкрутства або ліквідації банку він повертається інвестору після сплати вимог усіх інших кредиторів. Кошти, зібрані за субординованою заборгованістю, включаються до капіталу банку після отримання дозволу НБУ за умови, що вони відповідають наступним критеріям:

- незабезпечені, підпорядковані та повністю оплачені;

- їх не можна сплатити з ініціативи власника;
- можуть вільно використовуватися для покриття збитків, не вимагаючи від банку припинення торгових операцій;
- передбачають можливість відстрочених виплат відсотків, якщо недостатній рівень прибутковості банку не дозволяє здійснювати такі виплати вчасно.

Капітал другого рівня підпорядковується певним обмеженням, особливо оскільки його вартість не може перевищувати 100% основного капіталу, а вторинний капітал не може перевищувати 50% основного капіталу [9].

Регулятивний капітал визначається як сума основного та додаткового капіталу (за мінусом балансової вартості певної частки активів) і використовується для розрахунку достатності капіталу банку в цілому.

Отже, власний капітал є фундаментальним для бізнесу банку:

- він дозволяє банку взагалі існувати – Національний (центральний) банк видає ліцензію на здійснення банківських операцій лише у разі наявності достатніх майнових прав;
- завдяки капіталу можна здійснити достатній набір банківських операцій відповідно до назви – Національний банк видає банкам ліцензії на певні види банківських операцій виходячи з обсягу прав власності кожного банку;
- він уможливорює здійснення адекватного діапазону банківських операцій – чим більше прав власності має банк, тим більший обсяг операцій він може проводити;
- забезпечує стабільність банку, страхує банк та клієнтів від потенційних збитків, а великі банки можуть проводити менш ризиковані операції з меншими націнками, але з більшим прибутком, тому банки з великим капіталом є більш стабільними та надійними.

Отже, капітал важливий для ефективного здійснення банківської діяльності. Це гроші, внесені акціонерами (засновниками банку), а також гроші, отримані в процесі іншої діяльності банку.

Капітал банку виконує три важливі функції: захист, функціонування та регулювання.

При розрахунку економічних критеріїв капітал банку поділяється на перший та другий рівні (основний та додатковий) капіталу. Основний капітал банку включає сплачений та зареєстрований капітал та розкриті резерви. Додатковий капітал банку включає: нерозкриті резерви, резерви переоцінки, гібридні інструменти капіталу, субординований борг. У цьому випадку додатковий капітал не може перевищувати 100% статутного капіталу.

1.2 Особливості управління власним та залученим капіталом комерційного банку

Основною метою процесу управління банківським капіталом є залучення та підтримка достатнього капіталу для розширення операцій та створення захисту від ризиків. Розмір капіталу визначає розмір активних операцій банку, розмір депозитної бази, можливість позичати гроші на фінансових ринках, максимальний ліміт позики, розмір відкритої валютної позиції та ряд інших важливих показників, які сильно впливають на банк.

У банківській практиці використовуються два методи управління акціями: метод внутрішніх та метод зовнішніх джерел поповнення капіталу.

Згідно з першим методом, основним джерелом зростання капіталу є нерозподілений прибуток банку. Повторне інвестування прибутку є найбільш прийнятною і відносно недорогою формою фінансування банку, який прагне розширити свою діяльність. Такий підхід до збільшення основи капіталу дає змогу не розширювати коло власників і, отже, підтримувати діючу систему контролю за діяльністю банку та усувати зниження рентабельності акцій внаслідок збільшення їх кількості в обігу. Чистий прибуток банку, який залишився в його розпорядженні після сплати податків, може бути використаний для виконання двох основних завдань:

- 1) забезпечити певний рівень розподілу дивідендів акціонерам;

2) адекватне фінансування діяльності банку.

Таким чином, дивідендна політика банку має великий вплив на можливість розширення бази капіталу за рахунок внутрішніх джерел.

Завдання менеджменту – визначити оптимальне співвідношення між сумою прибутку, спрямованого на поповнення капіталу, та сумою виплат дивідендів акціонерам банку. Низький рівень дивідендів призводить до зменшення ринкової вартості акцій та спонукає власників продати їх, що означає відтік капіталу з банку. Ця дивідендна політика знеохочує потенційних акціонерів і може створити проблеми із залученням капіталу в майбутньому, оскільки акції з меншими дивідендами не будуть потрібні на ринку. Високий рівень виплат дивідендів приваблює акціонерів, але це уповільнює процес накопичення капіталу. Це обмежує зростання активних операцій, які приносять дохід банку, і підвищує загальний рівень ризику. Низька надійність банків також може призвести до відтоку капіталу через продаж акцій акціонерами, що стає дуже ризикованим.

Політика дивідендів впливає не тільки на внутрішні джерела поповнення капіталу, а й на зовнішні, оскільки можливість залучення додаткового капіталу значною мірою визначається розміром прибутку. Оптимальною політикою дивідендів є та, яка збільшує ринкову вартість акцій банку. Рентабельність акцій банку не повинна бути меншою, ніж рентабельність інших видів інвестицій з однаковим рівнем ризику. У розвинених країнах середня норма прибутковості банківських акцій становить 14-17%.

Важливим фактором, що впливає на здатність банку залучати капітал у майбутньому, є стабільність дивідендної політики. Щоб підтримувати стабільний рівень виплат дивідендів, останнім часом банки все більше і більше прибутку спрямовують на встановлені цілі. Це пов'язано зі збільшенням попиту з боку акціонерів та тенденцією до загального зниження прибутковості банків. Наприклад, американські банки виплатили близько 80% свого чистого доходу як дивіденди за останнє десятиліття. Ця ситуація спонукає банківських менеджерів шукати зовнішні джерела для поповнення капіталу.

Перевагами методу внутрішніх джерел поновлення власного капіталу є такі [10, с. 68]:

- незалежність від ринкових умов.
- витрати на залучення капіталу з-за кордону відсутні.
- простота використання, оскільки кошти просто передаються з одного рахунку на інший;
- не існує загрози втратити контроль над банком з боку акціонерів.

До недоліків внутрішніх джерел методу поповнення капіталу відносять такі:

- повне оподаткування, коли на поповнення спрямовується чистий прибуток після сплати всіх податків;
- виникнення проблеми зменшення прибутку.
- повільне збільшення капіталу.

Капітал можна залучити із зовнішніх джерел різними способами: випуск акцій; випуск необхідного капіталу боргу (вторинного боргу); продаж активів та здача нерухомості в оренду.

Керівництво банку вдається до зовнішніх джерел для зростання бази капіталу у разі необхідності забезпечити швидке надходження великих сум коштів.

Найпопулярнішим зовнішнім джерелом є звичайний привілейований випуск акцій. Випуск та розміщення банківських акцій на ринку є одним із найдорожчих способів залучення капіталу. Така міра пов'язана з високими витратами та супроводжується значними ризиками, а саме – можливістю зниження прибутку на акцію та втратою контролю над банком з боку акціонерів. Якщо випуск акцій є значним, а акціонери не можуть викупити всі нові акції, банки погрожують зміною власників шляхом концентрації контрольного пакету акцій. Водночас розширення кола акціонерів створює сприятливі умови для залучення додаткових коштів у майбутньому.

Плануючи випуск акцій, керівництво банку має збалансувати свої можливості та оцінити, чи буде забезпечений достатній рівень прибутковості

для підтримки стабільного рівня прибутку. Якщо цього не досягти, то вартість акцій банку зменшиться.

Законодавство більшості країн передбачає державну реєстрацію для випуску цінних паперів, що включають банківські акції. У реєстрації може бути відмовлено у разі виявлення фінансових зловживань, шахрайства, простроченої заборгованості перед бюджетом, кредиторами та збиткової діяльності. Ця процедура застосовується і в Україні. Тому не всі банки мають доступ до такого джерела поповнення капіталу, як емісія акцій.

Капітальний борг – це довгострокова позика, яка інвестується в банк сторонніми інвесторами. Емісія може мати форму довгострокової емісії цінних паперів або боргових зобов'язань. Передбачається, що ці зобов'язання банку є вторинними, тобто у разі банкрутства вони є вторинними порівняно із зобов'язаннями вкладників, але при визначенні порядку виплат вони мають пріоритет перед акціонерами.

Вторинні зобов'язання менш ризиковані, ніж банківські акції, тому вони мають нижчий рівень прибутковості, а для банку вони є дешевшим джерелом поповнення капіталу порівняно з випуском акцій. Здебільшого зобов'язання щодо капіталу видаються на 10-15 років за фіксованою ставкою або на дисконтній основі, коли дохід забезпечується збільшенням вартості валютного курсу.

Вторинні зобов'язання можуть бути переданими, а умови випуску передбачають, що їх можна буде обміняти на акції банку в майбутньому. Конвертованість збільшує привабливість цих зобов'язань, оскільки дає право купувати акції в найкращий час. Банки також можуть випускати цінні папери, які будуть погашені лише через фондову біржу.

Привабливість будь-якого банку для цього способу залучення капіталу визначається податковими правилами, коли виплати відсотків за цим боргом пов'язані з витратами банку і не оподатковуються. Але не всі банки можуть використовувати це джерело для поповнення капіталу, оскільки його доступність значною мірою визначається банківським законодавством певної

країни. У деяких країнах, таких як США, субординований борг включається в рахунок як капітал 2-го рівня.

В інших країнах, зокрема в Україні, субординований борг не є частиною власного капіталу, а стосується грошей, запозичених у банку. Такий підхід є цілком законним.

За своєю економічною природою вторинні зобов'язання банку – це позичені гроші, які в кінцевому підсумку потрібно буде погасити власникам. Однак через тривалий період використання та можливість обміну на банківські акції ці позичені гроші можуть бути еквівалентними власним грошам. Крім того, банки можуть використовувати це джерело необмежено довго і погашати попередні борги за допомогою нового випуску.

Але економічна ситуація в Україні суттєво відрізняється від економічної кон'юнктури розвинених країн. Загальна нестабільність та відсутність вторинного фондового ринку майже не дозволяють пропонувати довгострокові облігації. Вітчизняні комерційні банки мають право випускати облігації, лише якщо вони сплачують за всі випущені ними акції, але багато банків не можуть зменшити статутний капітал до мінімуму.

Отже, банківські облігації в Україні не розвинулися, і навіть якщо вони включені в додатковий капітал, вони не можуть розглядатися як справжнє джерело банківських ресурсів.

Зверніть увагу, що в розвинених країнах з потужними фінансовими ринками цінні папери та вторинні зобов'язання становлять порівняно невелику частину капіталу банків. Цим джерелом можуть користуватися лише великі банки, які мають довіру інвесторів. Більшість дилерів акцій відмовляються мати справу з дрібними банківськими проблемами через високі витрати та ризики.

Перевага методу поповнення капіталу шляхом випуску зобов'язань та вторинних цінних паперів полягає у збільшенні норми прибутку на акцію за умови, що ці фонди приносять дохід, який перевищує виплати за ними відсотків. Але цей етап формування капіталу знижує стабільність банку

(співвідношення приватних фондів та позикових коштів) та збільшує ризик, що може негативно вплинути на ціну акцій банку.

З метою поповнення капіталу та отримання значних грошових коштів банки вдаються до фінансових операцій, таких як продаж активів, включаючи будівлі, споруди та офіси, що належать банку, тоді як їх орендна плата довгостроково отримується у нових власників. Такі операції стають успішними в обставинах, коли ринкова вартість майна значно зростає через інфляцію, а закон дозволяє швидко амортизацію нерухомості. Банки часто створюють резерви для переоцінки основних фондів, щоб покрити різницю між ринковою та балансовою вартістю. Акції випускаються за вартістю переоцінки активів, яка вільно розміщується між акціонерами банку, збільшуючи їх власний капітал. Цей процес капіталізації резервів та переоцінки активів називається видачею премій, а випуск бонусів збільшує розмір капіталу без розпорошення майна та без збільшення ризику втрати контролю над банком акціонерами.

Вибір методу залучення капіталу із зовнішніх джерел повинен ґрунтуватися на результатах поглибленого фінансового аналізу альтернатив та їх потенційного впливу на величину прибутку на акцію. Керівництво банку повинно враховувати відносні витрати та ризики, пов'язані з кожним джерелом, методи державного регулювання та доступність, а також оцінку довгострокових перспектив та наслідків.

Для вітчизняних банків випуск акцій фактично є єдиним зовнішнім джерелом поповнення капіталу. Перевагою цього методу є можливість швидко отримати великі суми грошей, а також покращити позиції банку у залученні коштів у майбутньому. Але цей підхід має ряд важливих недоліків, які необхідно враховувати. Це такі, як: висока вартість; труднощі, пов'язані з розміщенням акцій на ринку; значне збільшення ризику зменшення прибутку на акцію; послаблення контролю акціонерів над банком, якщо вони не в змозі придбати всі акції нового випуску.

Комерційні банки повинні планувати свою діяльність з поповнення капіталу. Процес планування включає обов'язкові етапи [11, с. 96].:

1) розробку загального фінансового плану діяльності банку.

2) визначення розміру капіталу, необхідного для розширення активних операцій, збільшення ризику (якщо банк дотримується суворої політики) та виконання вимог банківського нагляду;

3) визначення розміру капіталу, який банк може залучити із нерозподіленого прибутку;

4) оцінки та вибору найбільш прийняттого зовнішнього джерела для поповнення капіталу на основі аналізу кон'юнктури ринку, прав та інтересів власників та очікувань майбутньої прибутковості банку.

Позичені гроші є найважливішою частиною зобов'язань банку і в кілька разів перевищують його власні гроші. Фактично, зароблені гроші є основним джерелом формування ресурсів комерційного банку, яке спрямовується на активні операції.

Кошти, залучені банком, включають залишки на чекових рахунках, балансах та поточних рахунках клієнтів, ощадні депозити, строкові депозити для фізичних та юридичних осіб, депозити до запитання та різні типи депозитних рахунків, таких як надзвичайні депозити, іпотечні, брокерські, цільові депозити, депозити в іноземній валюті, а також кошти на кореспондентських рахунках інших банків. У банківській практиці всі рахунки клієнтів, відкриті в банку, зазвичай називають депозитами, а позикові кошти - депозитними зобов'язаннями.

Метою керівництва банку у сфері управління зобов'язаннями банку є залучення достатньої кількості коштів із найменшими витратами для фінансування тих активних операцій, які банк має намір здійснити. Таким чином, у процесі формування фондів менеджмент повинен враховувати два основних фактори управління – вартість та обсяг позикових коштів [12, с. 32].

Для забезпечення необхідної структури, обсягу та рівня видатків за депозитними зобов'язаннями керівництво використовує різні методи

залучення коштів, які, як правило, зводяться до цінових та нецінових методів управління позиковими коштами.

Суть цінових методів полягає у використанні процентної ставки за депозитом як основного важеля конкуренції за безкоштовні грошові кошти для фізичних та юридичних осіб. Підвищення пропонованої банком ставки дозволяє залучити додаткові ресурси. І навпаки, банк, насичений ресурсами, але обмежений кількома вигідними сферами розміщення, підтримує або навіть знижує депозитні ставки.

Нецінові методи управління позиковими коштами банку засновані на використанні різних методів заохочення клієнтів, які безпосередньо не пов'язані зі зміною ставок за депозитами. Ці технології включають рекламу; підвищення рівня обслуговування; розширення асортименту рахунків та послуг, що надаються банком; комплексне обслуговування; додаткові види безкоштовних послуг; розташування філій якомога ближче до клієнтів; пристосування графіка роботи до потреб клієнтів тощо. Зіткнувшись із жорсткою конкуренцією в банківському секторі, керівництво приділяє велику увагу неціновим методам управління, оскільки підвищення ставок за депозитами обмежене, і цей метод управління не завжди застосовується.

У практиці українських банків перевага віддається методам управління ставками, оскільки депозитні ставки не підлягають регулюванню і самостійно визначаються керівництвом банку залежно від потреби в позикових коштах. Ставки за депозитами дуже різняться в динаміці і від банку до банку.

Пошук оптимального рівня депозитної ставки є складним завданням, яке має вирішувати керівництво кожного банку самостійно залежно від ситуації на ринку, потреб та можливостей. Дуже низька ставка змушує депозити надходити з банку назовні, зменшує обсяг кредитних ресурсів і тим самим звужує можливості для активних операцій та отримання доходу. Перебільшення ставки депозиту тягне за собою збільшення процентних виплат за рахунками клієнтів, а за відсутності високоефективних вказівок щодо розподілу ресурсів призводить до зниження націнки або навіть збитків.

Визначення методів та прийомів залучення коштів відіграє важливу роль у процесі формування ресурсів та становищі банку на депозитному ринку.

Процес збору коштів для банківських рахунків здійснюється в кілька етапів:

1. Вибір стратегії банку на ринку депозитних послуг
2. Визначення оптимальної структури бази депозитів та управління нею
3. Розробки процедур створення депозитних ресурсів для банку
4. Розробки нових видів депозитів та диверсифікації депозитних операцій шляхом забезпечення різноманітності суб'єктів господарювання та надання різних видів депозитів

Банки повинні звертати особливу увагу на те, що їх конкуренти роблять для залучення депозитів у майбутньому, враховуючи, що зростає тенденція конкуренції. Треба зважати на те, що технологічні та маркетингові інновації відбуватимуться частіше, оскільки банки прагнуть залучити нових клієнтів новими видами внесків [12, с. 41-42).

Традиційним джерелом банківських ресурсів є депозити клієнтів, але в міру розширення банківських послуг потрібно шукати нові шляхи розвитку ресурсної бази. Якщо наявних позикових коштів недостатньо для здійснення всіх активних операцій, які банк має намір здійснити, ви можете або відмовитись від операції, або позичити ресурси на ринку. Процес запозичення називається купівлею грошей, а джерела запозичення – недепонованими зобов'язаннями банку.

Особливістю позикових коштів є те, що в процесі свого формування ініціатором виступає банк, тоді як при створенні депозитної бази ініціатива належить клієнтам. Що стосується запозичень, то банк самостійно визначає необхідну йому суму грошей та період, який йому необхідний, а в процесі залучення депозитів його розмір та умови визначаються клієнтами виходячи з їх конкретних потреб. Розвитку підходів до управління депонованими джерелами банківських коштів сприяла концепція пріоритетних відносин із клієнтами, що склалася в 1970-х роках. На той час банківська практика в

розвинених країнах переконливо показала, що банк повинен надавати клієнтам усі позики, які приносили б чистий прибуток. У цьому випадку завдання директорів – забезпечити належні кредитні ресурси та підтримувати коефіцієнти ліквідності. Відповідно до цього підходу рішення про надання позик приймається раніше, ніж рішення про формування ресурсів. Якщо наявних коштів недостатньо, менеджер змушений шукати найдешевше і найдорожче джерело експрес-поновлення. З цією метою він виходить на фінансовий ринок і купує гроші, тобто тимчасово позичає вільні гроші у інших учасників [13, с. 12].

Основними джерелами запозичень для банківських установ є: позики Центрального банку (ЦБ); міжбанківський ринковий ресурс; викуп – тобто проведення операцій РЕПО; міжнародний фінансовий ринок (Європейський ринок); ринок депозитних сертифікатів; ринок цінних паперів; кредити в небанківському секторі.

На вибір недепонованих джерел банківських коштів впливають такі фактори: відносна вартість певного ресурсу; терміни виконання; рівень надійності джерела; правила та обмеження використання; доступність; кредитні можливості банку-позичальника – сума власного капіталу, рейтинг, можливості продажу комерційних паперів тощо.

Ставка запозичення часто обчислюється за методом "базової ставки плюс", тобто як сума базової ставки (LIBOR, базова ставка, ставка дисконтування тощо) та кредитного спреду.

Розмір спреду відображає рівень кредитного ризику, пов'язаного з банком-позичальником. Рівень ризику визначається кредитним рейтингом, наданим позичальнику однією з провідних рейтингових компаній світу (IBCA, Standard & Poor's, DRC, Moody's).

Для високо оцінених банків (AAA, AA) кредитна різниця дорівнює нулю. Для банків, які не мають рейтингів або працюють у країнах, де офіційно не визнана рейтингова система, рівень ризику оцінюється позикодавцем самостійно і залежить від надійності, платоспроможності, ліквідності, рівня

капіталізації та інших фінансових показників банку. Класифікація значною мірою визначає здатність банку позичати кошти шляхом випуску та розміщення депозитних сертифікатів, комерційних паперів та інших боргових зобов'язань.

Для банків із рейтингом ВВ і нижче ці джерела запозичень недоступні або вартість стає занадто високою. На міжнародних ринках отримання рейтингу емітента є необхідною умовою випуску цінних паперів. Загалом, загально визнані рейтингові системи значно спрощують відносини між учасниками фінансового ринку.

Таким чином, вітчизняні банки відчують зростаючу потребу у збільшенні капіталу, особливо після прийняття відповідних нормативних актів НБУ, тому планування перспектив розвитку бази капіталу є одним із головних завдань адміністрації.

Капіталізувати банк можна двома способами: залученням внутрішніх джерел та залученням зовнішніх джерел.

Для забезпечення необхідної структури, обсягу та рівня видатків за депозитними зобов'язаннями керівництво використовує різні методи залучення коштів, які, як правило, зводяться до двох методів управління позиковими коштами – цінового та нецінового.

Керівництво банку може частково впливати на вартість позикових коштів, що підтримує високу репутацію його установи, підвищує його надійність та здатність виконувати фінансові зобов'язання та покращує фінансові показники.

1.3 Методичні підходи до аналізу кредитоспроможності банку та ефективності управління банківським капіталом

У світовій практиці для оцінки кредитоспроможності використовується багато методів, які базуються на аналізі фінансового стану та надійності позичальника з точки зору своєчасного погашення банківської заборгованості.

Одним з таких методів є транзакційний. Використання цього методу для оцінки кредитоспроможності позичальника полягає в обчисленні кількісних показників його фінансового стану та порівнянні результатів із стандартними або середніми. Для отримання більш надійних результатів бажано використовувати загальногалузеві значення показників, які враховували б особливості технологічних процесів та тривалість виробничого циклу.

Іншим методом оцінки платоспроможності позичальника є метод експертної оцінки, який зводиться до суб'єктивної оцінки експертами ймовірності того, що позичальник своєчасно погасить непогашену заборгованість за позикою.

Ці методи оцінки можуть застосовуватися паралельно або частково доповнювати.

У вітчизняній практиці найпоширенішим методом є рейтинговий метод оцінки кредитоспроможності позичальника, який орієнтується на врахування кількісних та якісних (суб'єктивних) характеристик замовника. Визначення рейтингу, на відміну від транзакційного методу, дає змогу враховувати показники суб'єктивного характеру (репутація, кредитна історія позичальника тощо).

Методи оцінки кредитоспроможності позичальника формуються з урахуванням конкретного підходу банку до оцінки рівня кредитного ризику і можуть суттєво відрізнятися від одного банку до іншого в залежності від кредитної політики, стратегічних планів та загальних вимог до якості кредитного портфеля. Наприклад, клієнт, кредитоспроможність якого є занадто низькою для одного банку, може виконати вимоги, встановлені іншим банком.

У процесі надання позик будь-якому банку виникає необхідність оцінки кредитоспроможності позичальників, адже їх надійність значною мірою впливає на результат конкретних кредитних договорів та договорів безстрокового кредитування, а також на ефективність кредитної діяльності банку в цілому.

Кредитоспроможність - це здатність позичальника погасити боргові зобов'язання повністю та протягом строку, зазначеного в кредитному договорі. На кредитоспроможність позичальника впливають також дані про його особистість - ділова репутація, ступінь відповідальності та здатність погашати борг. Можливості позичальника визначаються шляхом поглибленого аналізу його фінансового стану, доходів та витрат, а також перспектив їх майбутньої динаміки. Особлива увага приділяється тому, що позичальник має приблизно лише три джерела повернення позики:

- 1) поточні грошові потоки;
- 2) продаж активів;
- 3) нові позики на грошовому ринку.

Важливий для банку є також такий критерій, як "капітал" компанії, його розмір, структура та співвідношення з іншими статтями активів та зобов'язань, які банком завжди ретельно аналізуються. Також аналізуються забезпечення позики шляхом вивчення певних форм та видів забезпечення, визначається їх достатність та якість, а також ринкова вартість гарантії позики та ступеня ліквідності в ній. Все це загальні економічні умови, що визначають ринкову позицію та впливають на становище банку та позичальника: стан економічних умов, наявність конкуренції, податкова політика, механізм ціноутворення тощо. (8, с. 420-422).

Комерційні банки європейських країн використовують різні системи оцінки кредитоспроможності позичальників, найвідоміша з яких – PARTS та CAMPARI, імена яких також виступають як скорочення ініціалів слів, що визначають основні умови кредитування.

Однією зі складових оцінки кредитоспроможності є знання особистих особливостей потенційного позичальника. Тут увага банку повинна бути зосереджена на таких питаннях, як репутація, порядність і чесність, професійні здібності, фінансова безпека та ставлення до своїх зобов'язань перед іншими кредиторами в минулому.

Оцінюючи кредитоспроможність позичальника, комерційні банки України керуються своїми нормативними актами та методами, які ґрунтуються на систематичних рекомендаціях Національного банку України. Водночас НБУ не заважає банкам самостійно розробляти додаткові критерії для аналізу фінансового стану позичальника, що підвищує вимоги до показників для належної оцінки та належного контролю кредитного ризику.

Узагальнений рейтинг методів оцінки кредитоспроможності позичальника наведено на рисунку 1.1:

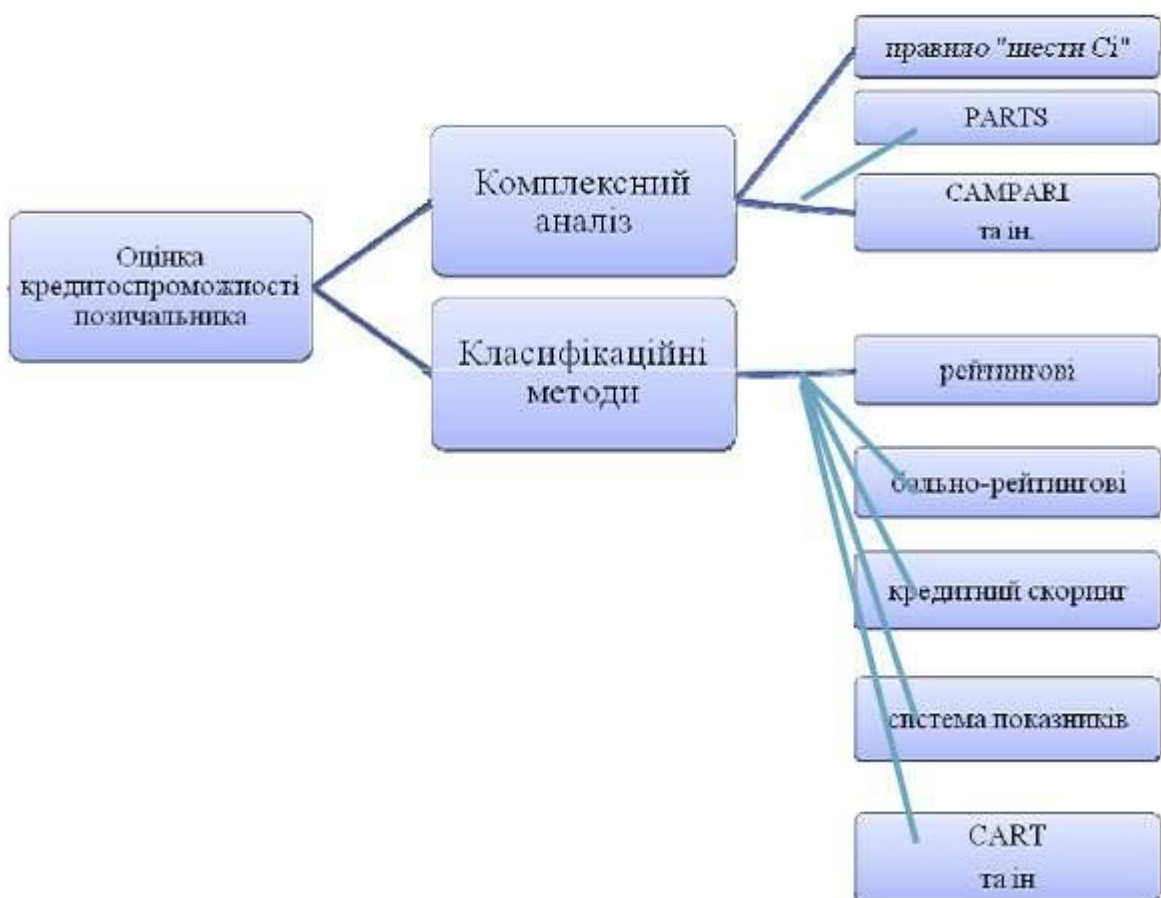

Рисунок 1.1. – Класифікація методів оцінки кредитоспроможності позичальника

Моделі, засновані на системі конкретних показників, можуть бути використані для прогнозування ймовірності банкрутства позичальника. Прикладом такого підходу є система індикатора Бівера, що включає: параметр Бівера; рентабельність активів; фінансовий лівередж; коефіцієнт покриття

активів власним оборотним капіталом (співвідношення активів до оборотних коштів); коефіцієнт покриття короткострокових зобов'язань оборотними активами (відношення короткострокових зобов'язань до оборотних активів).

Коефіцієнт Бівера визначається за формулою:

$$\text{Коефіцієнт Бівера} = \frac{(\text{Чистий прибуток} - \text{Амортизація})}{\text{Довгострокові і короткострокові зобов'язання}} \quad (1.1)$$

Значення $> -0,15$ означає несприятливий фінансовий стан за рік до банкрутства.

Ви також можете використовувати модель CART, що означає "дерева рейтингу та регресії", для класифікації позик. Це непараметрична модель, головною перевагою якої є широка застосовність, простота розуміння та простота розрахунків, хоча при побудові таких моделей використовуються складні статистичні методи.

Суть "дерева класифікації" полягає в наступному: компанії-позичальники поділяються на "галузі" відповідно до значень вибраних фінансових коефіцієнтів, кожна "галузь" дерева, в свою чергу, поділяється на "галузі" відповідно до іншого співвідношення. Точність класифікації становить близько 90%. Використовуючи математичні методи в управлінні кредитами, слід мати на увазі, що це складний процес, в якому важливі як людські стосунки між сторонами, так і розуміння технічних аспектів, тоді як математичні моделі не враховують роль міжособистісних відносин.

Американський економіст Альтман запропонував використовувати свою «кількісну модель» як доповнення до «дещо якісного та інтуїтивного» підходу банківських кредитних інспекторів, вказуючи, що його модель не дає кредитної оцінки і не може замінити оцінки, надані працівниками банку. Отримані з цією моделлю Z-оцінки можуть бути цінним інструментом для визначення загальної кредитоспроможності клієнтів та раннього попередження про можливе погіршення фінансового стану.

Недоліками класифікаційних моделей є їх «субкількісна значимість» (переоцінка ролі кількісних факторів), довільність вибору системи основних кількісних показників («експериментальна»), а також висока чутливість до спотворення (відсутність вірогідності) вихідних даних (особливо фінансових даних).

Для аналізу окремих позичальників може бути використана рейтингова система, заснована на досвіді та розумінні професіоналів банку. Характер позичальника, очікуване використання коштів та джерела погашення позики підлягають оцінці [14, с. 134-137).

Відомі також випадки незаконного отримання позик шляхом злочинної змови недобросовісних позичальників з представниками банків. Зрозуміло, що ці позики з самого початку були спрямовані на неповернення. Тому важливо вчасно класифікувати боржника. Ми пропонуємо працівникам банківських установ застосовувати класифікацію американського психолога Ансельма Бассано. Він вважає, що існує чотири типи боржників: "панікери", "скорботні", "раціоналісти" та "шахраї".

Таким чином, на основі аналізу стану кредитування в Україні та запропонованих стратегічних напрямків вдосконалення кредитного портфеля можна зробити ряд висновків:

- Розсудлива кредитна політика з високими процентними ставками, постійний моніторинг компонентів кредитного портфеля та невідкладні заходи для управління банківськими установами щодо управління ризиками повинні призвести до збільшення кредитування та вдосконалення системи управління якістю кредитного портфеля.
- Запровадження в основному високоякісних заходів для вдосконалення структури кредитного портфеля, на наш погляд, вплине на фінансову стійкість банків та ефективність їх діяльності, а також підвищить конкурентоспроможність та безпеку місцевих банківських установ.

Результатом вивчення фінансового стану клієнта є віднесення його до однієї з категорій:

Клас А - дуже хороші фінансові показники, що свідчить про можливість своєчасного виконання зобов'язань за кредитними операціями, включаючи погашення початкової суми боргу та відсотків за ним відповідно до умов кредитного договору; Економічні показники в межах зазначених величин.

Гарантії для кредитного процесу повинні бути першокласними. У той же час можна зробити висновок, що фінансова незалежність буде продовжуватися на такому низькому рівні.

Клас В – фінансові показники позичальника за характеристиками подібні до класу А, але ймовірність підтримати його на цьому рівні протягом тривалого періоду низька. У забезпеченні кредитної операції не повинно бути сумнівів, аналіз коефіцієнтів фінансового стану позичальника може свідчити про негативні тенденції в його діяльності.

Клас С – задовільні фінансові показники. Надходження коштів та фіксована ємність позичальника вказує на ймовірність несвоєчасного повернення позики в повному обсязі та в терміни, зазначені в договорі. Одночасно є можливість виправити ситуацію та поліпшити фінансове становище позичальника.

Категорія D – фінансова діяльність є незадовільною (економічні показники не відповідають встановленим значенням) і зазначається як нестабільна протягом року; Високий ризик великих втрат; Ймовірність повного погашення кредитної заборгованості з низькими відсотками.

Клас F – фінансова діяльність незадовільна, збитки існують; Кредитний процес не забезпечується ліквідним або безумовним забезпеченням; Показники не відповідають зазначеним значенням, і ймовірність виконання зобов'язань позичальника майже відсутня.

Для оцінки фінансового стану аналізують: загальні дані; фінансові показники; властивості позики; етичні якості.

Частка кожного чинника, як правило, дорівнює 30, 40, 25 та 5%

відповідно. Залежно від варіанту відповіді для кожного параметра остаточний бал для параметра формується шляхом множення ваги параметра на оцінку вибору відповіді. У результаті виявляється кредитний ризик, що відповідає конкретному запиту. Залежно від кількості накопичених балів для прийняття рішень приймається один із варіантів рекомендацій: [15, с. 56-72)

- 1) менше 30 балів – видача кредиту недоцільна - Клас "F";
- 2) від 30 до 45 балів – рекомендується розглянути можливість додаткового високоліквідного забезпечення застави, реалізація якого згодом може бути джерелом погашення позики - категорія "D";
- 3) від 45 до 55 балів - фінансовий стан задовільний, інформація вимагає додаткового вивчення, але можлива видача позики - категорія "C";
- 4) від 55 до 75 балів - фінансовий стан відповідає вимогам банку, що видає можливу позику категорії "B";
- 5) понад 75 балів - позитивна рекомендація щодо позики, а фінансовий стан позичальника не викликає сумнівів - категорія "A".

Висновок до розділу 1

На основі проведеного в першому розділі дослідження можна зробити такі висновки:

Ми визначили, що капітал банку включає власний та позиковий капітал. Власний капітал банку - це група грошових активів, матеріальних і нематеріальних, які виражаються в грошових коштах, що формуються за рахунок власників, належать банку і використовуються в банківській діяльності з метою отримання прибутку, забезпечення фінансової стабільності, ліквідності та довіри до установи. банку.

Капітал банку для вкладників слугує показником надійності здійснення інвестицій, оскільки у разі банкрутства власний капітал банку надходить на компенсацію власникам. У цьому відношенні розмір власного капіталу є важливим фактором стабільності банку.

Позичені гроші є найважливішою частиною зобов'язань банку і в кілька разів перевищують його власні гроші. Фактично залучені кошти є основним джерелом формування ресурсів комерційного банку, які використовуються для ведення активних операцій.

Аналіз методів оцінки капіталу банку показав, що існують різні методи його аналізу. Ми оцінимо вартість капіталу з використанням економічних критеріїв, проаналізуємо динаміку та склад капіталу банку та обчислимо показники, що характеризують ефективність управління капіталом.

2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»

2.1 Організаційно-економічна характеристика АТ «Креді Агріколь Банк»

Сучасний банк АТ КРЕДИТ АГРІКОЛЬ був створений 10 лютого 1993 р. у Львові як приватний банк під назвою Комерційний банк "Золотий лев". У листопаді 1993 року банк був реорганізований у відкрите акціонерне товариство.

Протягом наступних трьох років економічні умови зазнали значних змін. Банк значно розширився, здобув поважну репутацію на заході України та постав перед новими цілями та завданнями. Одним із важливих напрямків діяльності на той час був розвиток регіональної мережі у віддалених регіонах.

28 жовтня 1996 року банк змінив свою назву на Акціонерне товариство "Індустріально-експортний банк" (АТ Index Bank).

Розвиток банку, зростання його фінансових показників та доступ до національного ринку призвели до рішення перенести головний офіс АТ "Індекс-Банк" зі Львова до Києва. 10 лютого 2000 року новим адресом головного офісу банку став Київ.

Після переїзду головного офісу до Києва була прийнята нова стратегія розвитку банку та його регіональної мережі, спрямована на досягнення максимального узагальнення, розширення послуг та створення широкої мережі відділень банків для обслуговування клієнтів у всіх регіонах України.

У квітні 2000 року АТ «Індекс-Банк» одним із перших банків в Україні розпочав проект «Автомобілі в кредит», і зараз це один з найбільш активних і успішних банків, що пропонують автокредити.

Поряд з різними видами послуг для фізичних та юридичних осіб, банк розпочав надавати позики сільськогосподарським підприємствам за двома новими

проектами: «Трактор у кредит» та «Комбайн у кредит». У 2001 році банку було надано право надавати пенсійні та грошові виплати.

У лютому 2002 року Індекс-Банк став асоційованим членом міжнародної платіжної системи Visa International. У липні цього ж року Індекс-Банк розпочав обслуговування мікропроцесорних карток для російської платіжної системи "Золота Корона".

30 жовтня 2003 року банк став членом міжнародної платіжної системи MasterCard та отримав ліцензію на емісію карток MasterCard Gold, Standart та Maestro.

31 серпня 2006 року, згідно з угодою про купівлю-продаж, Crédit Agricole Group (Франція) стала власником акцій АТ «Індекс-Банк» на 99,967%. У 2011 році він змінив свою назву на Crédit Agricole.

Нині АТ «Креді Агріколь Банк» - сучасний глобальний банк, який належить провідної фінансової групи в Європі - Креді Агріколь Груп (Франція). Група є головним партнером французької економіки та однією з найбільших банківських груп у Європі. Це провідний роздрібний банк у Європі, який також має найбільший портфель керованих активів, номер один у банківському страхуванні та третій у проектному фінансуванні в Європі.

Credit Agricole надає повний спектр банківських послуг для компаній та приватних клієнтів, включаючи клієнтів високого класу. Банк приділяє особливу увагу співпраці з агропромисловими компаніями. Надійність та ділова репутація Credit Agricole в Україні підтверджується найвищими можливими рейтингами Fitch, лідируючими позиціями в рейтингах стійкості банків, надійністю банківських депозитів, найбільш прибутковими банками, а також 280 000 активних клієнтів приватного сектору та 17 000 корпоративних клієнтів, включаючи корпорації, великі міжнародні та українські компанії і представників малого та середнього підприємництва.

Креді Агріколь Банк – відповідальний та соціально свідомий банк, який підтверджує свою позицію багатьма проектами, реалізованими в рамках програми корпоративної соціальної відповідальності "Ми дбаємо!"

За підсумками дев'яти місяців 2020 року група Креді Агріколь отримала базовий чистий дохід у сумі 4,7 млрд євро, зокрема у третьому кварталі 2020 року — 1,9 млрд євро, що на 0,5% більше ніж у аналогічному періоді 2019 року. Базовий чистий дохід Креді Агріколь за 9 місяців 2020 року становить 2,9 млрд євро, зокрема у третьому кварталі 2020 року — 1,1 млрд євро, що на 9,1% менше ніж в аналогічному періоді 2019 року.

2.2 Аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності банку за 2017-2019 роки

Загальний позитивний результат економічної, фінансової та комерційної діяльності банків оцінюється його рентабельністю. Якщо зохід банку покриває всі його операційні витрати, формується прибуток, розмір якого визначає рівень дивідендів, зростання капіталу та розвиток пасивних й активних операцій.

Рентабельність банку залежить, в першу чергу, від оптимальної структури його балансу (активів та пасивів) та від цілеспрямованої роботи працівників банку.

Важливою умовою забезпечення прибутковості банку є:

- вдосконалення структури доходів і витрат,
- встановлення мінімально допустимої процентної націнки,
- виявлення тенденцій прибутковості кредитних операцій;
- планування мінімальної норми доходу для прогнозування цільового рівня процентних ставок за активними та пасивними операціями.

Рентабельність банків також залежить від підтримки ліквідності, управління та зменшення банківських ризиків.

Рентабельність банку аналізується за допомогою таких показників (рис. 2.1) (11, с. 200-203].

Рисунок 2.1 – Основні показники прибутковості банку

Показники прибутковості банку аналізуються у порівнянні з планом та динамікою. Вплив факторів на зміну цих показників розраховується за допомогою методу заміщення рядів.

Два найважливіші показники прибутковості банку:

- 1) ROA – рентабельність банківських активів;
- 2) ROE – рентабельність власного капіталу банку.

Рентабельність активів банку розраховується за двома наступними показниками [16, с. 142-152):

$$ROA1 = \text{ЧП} / \text{СЗА} \quad (2.1)$$

Де ЧП – чистий прибуток; СЗА – середня загальна сума активів.

2016: Рентабельність активів 1 = 268921/1203636 = 0,22 = 22%

2017: Рентабельність активів 1 = 412673/1289302 = 0,32 = 32%

2018: Рентабельність активів 1 = 154570/1232601 = 0,12 = 13%

2019: Рентабельність активів 1 = 441,361 / 1222929 = 0,36 = 36%

Цей показник може бути використаний як параметр для оцінки результатів діяльності керівництва банку. Але через те, що не всі активи дають дохід, деякі банки в процесі аналізу прибутковості своєї діяльності

деталізують відсоток рентабельності активів, який розраховується з оборотних активів [17, с. 152-155]:

$$ROA 2 = \text{ЧП} / \text{РА} \quad (2.2)$$

Де ЧП – чистий прибуток; РА – операційні активи.

$$2016: \text{Рентабельність активів } 2 = 269288/482019 = 0,56 = 56\%$$

$$2017: \text{Рентабельність активів } 2 = 412673/510957 = 0,81 = 81\%$$

$$2018: \text{Рентабельність активів } 2 = 154570/409462 = 0,37 = 37\%$$

$$2019: \text{Рентабельність активів } 2 = 570047/442507 = 1,28 = 128\%$$

Порівняння між ROA 1 та ROA 2 дає змогу виявити невикористані резерви для збільшення рентабельності активів за рахунок вдосконалення їх структури, більш ефективного використання та дає уявлення про можливість збільшення прибутковості за рахунок зменшення непрацюючих активів.

Перш за все, це стосується заморожених приватних коштів. Абсолютна рівність між цими показниками неможлива. Врешті-решт, Credit Agricole Bank повинна створити обов'язкові резерви, тобто утримувати частину позикових коштів у найбільш ліквідній формі, що не забезпечує доходу.

На практиці вважається, що якщо рентабельність активів перевищує 1%, банк працює з прибутком.

Рентабельність власного капіталу обчислюється за наступними двома показниками, що характеризують рентабельність власного капіталу банку [17, с. 145-155]:

$$ROE 1 = \text{ЧП} / \text{САК} \quad (2.3)$$

Де ЧП – чистий прибуток; САК – середній статутний капітал.

Оптимальне значення цього показника – не менше 15%.

$$2016: ROE 1 = 268921/321523 = 0,84 = 84\%$$

$$2017: ROE 1 = 412673/365784 = 1,13 = 113\%$$

$$2018: ROE 1 = 154570/547023 = 0,28 = 28\%$$

$$2019: \text{ROE } 1 = 441361/694144 = 0,63 = 63\%$$

Коефіцієнт норми прибутку на власний капітал є показником стабільності. Аналіз цього коефіцієнта дозволяє передбачити, наскільки зміниться рівень прибутковості банку. Аналізуючи цей коефіцієнт, потрібно порівняти зростання прибутку та власний капітал.

На практиці деякі банки (особливо їх акціонери) розбивають цю норму прибутку, використовуючи коефіцієнт віддачі статутного капіталу, який вказує на норму рентабельності власного капіталу банку [17, с. 155-158]:

$$\text{ROE } 2 = \text{ПБ} / \text{СК} \quad (2.4)$$

Де ПБ – прибуток банку; СК – статутний капітал.

$$2016: \text{ROE } 2 = 268921/1059672 = 0,25 = 25\%$$

$$2017: \text{ROE } 2 = 409852/1232601 = 0,33 = 33\%$$

$$2018: \text{ROE } 2 = 154570/1232601 = 0,12 = 12\%$$

$$2019: \text{ROE } 2 = 441361/1222929 = 0,36 = 36\%$$

Цей показник характеризує доцільність та ефективність вкладення акціонерами своїх грошей та ефективність повернення статутного капіталу, а також здатність банку розпоряджатися усіма своїми коштами.

Для оцінки економічної ефективності банку був використаний індекс рівня його рентабельності (RB), який обчислюється за такою формулою [18, с. 222-233]:

$$\text{RB} = \text{ПБ} / \text{ВБ} \quad (2,5)$$

де ПБ – прибуток банку; ВБ – банківські витрати.

$$2016: \text{RB} = 268921/737995 = 0,36\% = 36\%$$

$$2017: \text{RB} = 409852/913620 = 0,44 = 44\%$$

$$2018: \text{RB} = 154570/790599 = 0,19 = 19\%$$

$$2019: \text{RB} = 441361/837128 = 0,52 = 52\%$$

Таблиця 2.1 – Найважливіші параметри та показники Credit Agricole Bank та їх оптимальні значення

Коефіцієнт	Процент (оптимальні значення)
Дохід на активи	1,00
Дохід на капітал	15,00
Чистий спред	1,25
Чиста процента маржа	4,50
Дохід від плати за послугами	1,00
Чиста операційна маржа	6,50
Управлінські витрати (%)	-
Витрати на персонал	2,00
Інші операційні витрати	1,50
Загальні операційні витрати	3,50
Витрати на забезпечення під збитки за послугами	0,50
Чистий дохід від оподаткування	2,00

Показники ефективності банку, крім показників прибутковості банку, включають наступні групи (таблиця 2.1):

- ефективність діяльності банку.
- ефективність роботи працівників банку.

Ефективність операційної діяльності банку можна оцінити за допомогою індексу чистого спреду. Аналіз чистого спреду пов'язаний з процентною політикою банку, що відображається в динаміці процентних ставок за активними та пасивними операціями.

Узгоджена політика процентних ставок дозволяє кредитним та депозитним операціям знижувати процентний ризик. Ступінь цієї узгодженості характеризує чистий спред, який обчислюється наступним чином [19, с. 95-98):

$$\text{ЧС} = (\text{ПО} / \text{П} \times 100\%) / (\text{ПС} / \text{ПЗД} \times 100\%) \quad (2.6)$$

де ПО – отримані відсотки; П – позики; ПС – виплачені відсотки; ПЗД – відсотки, внесенні депозиту

$$2016: \text{ЧС} = (1471465/9604197 \times 100\%) / (4321543/4321543 \times 100\%) = 8\%$$

$$2017: \text{ЧС} = (1570032/11590117 \times 100\%) / (5416128/5416128 \times 100\%) = 14\%$$

$$2018: \text{ЧС} = (2165485/17625200 \times 100\%) / (790599/790599 \times 100\%) = 12\%$$

$$2019: \text{ЧС} = (2866490/18813805 \times 100\%) / (837128/837128 \times 100\%) = 15\%$$

Іншими словами, чистий спред – це різниця між отриманими та сплаченими процентними ставками. Він використовується для визначення необхідної мінімальної різниці між ставками на активні та пасивні операції, що дозволяє банку зменшити витрати, але не приносити прибутку (мінімальне значення 0). Оптимальне значення чистого спреда становить не менше 1,25%.

Чиста процентна маржа покриває витрати та ризики банку, включаючи інфляцію, отримання прибутку та покриття контракту. Обчислюють її значення за формулою (16, с. 100-103]:

$$\text{ЧПМ} = (\text{ДП} - \text{ВП}) / \text{ЗВ} \times 100\% \quad (2,7)$$

де - ДП – процентний дохід; ВП - витрати на відсотки; ЗВ - загальні витрати

$$2016: \text{ЧПМ} = (1471465 - 696814) / 880584 \times 100\% = 88\%$$

$$2017: \text{ЧПМ} = (1570032 - 710310) / 913620 \times 100\% = 94\%$$

$$2018: \text{ЧПМ} = (2165485 - 790509) / 931782 \times 100\% = 147\%$$

$$2019: \text{ЧПМ} = (2866490 - 837128) / 943240 \times 100\% = 215\%$$

Цей коефіцієнт допомагає визначити, чи може банк отримувати дохід у вигляді процентної різниці доходу у відсотках від середніх активів. Оптимальне значення для цього показника – 4,5%.

Оборот активів є основним показником ділової активності банку. Чим швидше можна торгувати активами, тим більший прибуток отримає банк і, відповідно, ефективнішою буде його робота.

Коефіцієнт оборотності активів (N) розраховується за такою формулою (17, с. 104-112):

$$N = \text{ДБ} / \text{СА} \quad (2,8)$$

де ДБ – це дохід банку за період; СА – середній актив.

$$2016: N = 268921/1203636 = 0,22 = 22\%$$

$$2017: N = 409852/1289302 = 0,32 = 32\%$$

$$2018: N = 154570/10640602 = 0,015 = 2\%$$

$$2019: N = 441361/11619258 = 0,037 = 4\%$$

Збільшення кількості торгових операцій, що здійснюються активами, є позитивним явищем. Зростання цього коефіцієнта не лише позитивно впливає на підвищення ефективності діяльності банку, але й збільшує його ліквідність та сприяє звільненню ресурсів від торгівлі.

Обернений показник, що характеризує прискорення обороту активу, є показником тривалості обороту активу в днях, який обчислюється за формулою [20, с. 104-105]:

$$t = \text{СЗА} / \text{ДБ} \times \text{Д} \quad (2,9)$$

де СЗА – середні залишки активів у банку; БД - дохід банку за період; Д – кількість днів у періоді.

$$2016: t = 1203636/268921 \times 120 = 537,1$$

$$2017: t = 1289302/409852 \times 120 = 377,5$$

$$2018: t = 10640602/154570 \times 120 = 8260$$

$$2019: t = 11619258/441361 \times 120 = 3159$$

Зниження цього показника свідчить про прискорення оборотності активів і вважається позитивним явищем.

Після проведення загального аналізу оборотності активів доцільно проаналізувати оборотність певних видів активів та оцінити їх внесок у підвищення ліквідності та прибутковості банку.

Таким чином, прибутковість банку є загальним позитивним результатом його економічної, фінансової та комерційної діяльності, а прибутковість банку

в першу чергу залежить від оптимальної структури його балансу (активів та пасивів) та від цілеспрямованої роботи працівників банку.

Важливими умовами забезпечення прибутковості банку є вдосконалення структури доходів і витрат, встановлення мінімально допустимої процентної націнки, виявлення тенденцій прибутковості кредитних операцій та планування мінімальної норми доходу для прогнозування цільового рівня процентних ставок за активними та пасивними операціями.

Рентабельність банків також залежить від підтримки ліквідності, управління та зменшення банківських ризиків.

У табл. 2.2. наведено порівняння результатів діяльності Credit Agricole Bank порівняно з минулим роком.

Таблиця 2.2 – Порівняння результатів діяльності Credit Agricole Bank порівняно з минулим роком

Показник	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення	Темп приросту %
Прибутковість активів банку (ROA 1)	22%	32%	13%	36%	14%	63,6%
Прибутковість активів банку (ROA 2)	56%	81%	37%	128%	72%	128,5%
Прибутковість акціонерного капіталу (ROE 1)	84%	113%	28%	63%	-21%	-25%
Прибутковість акціонерного капіталу (ROE 2)	25%	33%	12%	36%	11%	44%
Рівень прибутковості	36%	44%	19%	25%	-11%	-30,5%
Чистий спред	8%	14%	12%	15%	7%	87,5%
Чиста процентна маржа	88%	94%	147%	215%	127%	144,3%
Обіговість активів	22%	32%	2%	4%	-18%	-81,8%
Показник тривалості одного обігу активів	537,1	377,5	8260	3159	2621,9	488,2

Два найважливіші показники прибутковості банку – це рентабельність банківських активів (ROA 1 та ROA 2). Якщо цей показник перевищує 1%, банк працює з вигідністю. Другим показником є рентабельність власного капіталу (ROE1 та ROE2).

Так, прибутковість банку (ROA1) у 2019 р. становить 36%, (ROA2) - 81%. У попередньому році (ROA1) становив 13%, (ROA2) – 56%. Це свідчить про збільшення прибутковості банку. Оптимальне значення цього показника – не менше 15%.

Для оцінки ефективності видатків банку використовують індекс рівня їх прибутковості (RB).

Ефективність операційної діяльності банку можна оцінити за допомогою індексу чистого спреду. Аналіз чистого спреду пов'язаний з процентною політикою банку, що відображається в динаміці процентних ставок за активними та пасивними операціями. У Креді Агріколь Банку (ПАТ) чистий спред у 2019 році становив 15%, а в 2018 році цей показник становив 12%, що є позитивним результатом, оскільки оптимальна величина чистого спреду становить не менше 1,25%.

Чиста процентна маржа використовується для покриття витрат та ризиків банку, включаючи інфляційний прибуток, для хеджування договірних угод. Цей коефіцієнт допомагає визначити, чи може банк отримувати дохід у вигляді процентного доходу у відсотках від середніх активів. У АТ «Креді Агріколь» у 2017 році чиста процентна маржа становила 215%, а попереднього року – 147%. Це негативний результат, оскільки оптимальним значенням цього показника є 4,5%.

Оборот активів є основним показником ділової активності банку. Чим швидше можна торгувати активами, тим більший прибуток отримає банк і, отже, ефективніша його робота. У АТ «Креді Агріколь Банк» оборот активів у 2018 р. становив 4%, а в 2018 р. – 2%.

Оскільки заробітна плата є найважливішою складовою небажаних витрат банку, продуктивність праці працівників, виміряна з урахуванням

кількості працівників та витрат на їх утримання, може свідчити про ефективність самого підприємства. Однак продуктивність праці необхідно оцінювати, враховуючи той факт, що в поточному періоді економія заробітної плати (за рахунок зменшення або різкого зменшення кількості працюючих) може призвести до погіршення якості, послаблення мотивації до праці та, зрештою, зниження ефективності діяльності комерційного банку.

2.3 Аналіз ефективності банківського кредитування та забезпечення повернення позик банку

Система банківського кредитування – це модель, яка охоплює основи організації, принципи, цілі та методи кредитування, механізми надання та повернення позик, перелік та можливості використання різних форм та видів банківського кредитування, а також систему контролю в процесі кредитування. Така система може мати конкретні характеристики залежно від конкретних макроекономічних умов, якості законодавства, розвитку банківських послуг у певній країні та інших факторів.

Україна має таку основу для побудови системи банківського кредитування:

- ліберальна: клієнт не зобов'язаний зобов'язуватися перед певним банком; Вибирає партнера залежно від якості обслуговування, перспектив розвитку відносин тощо;
- договірна: усі питання, що виникають між банком та позичальником у процесі кредитування, вирішуються на договірній основі з урахуванням чинного законодавства.
- комерційна: комерційні банки здійснюють всі свої операції за рахунок власних грошей і позичених грошей для отримання прибутку, отже, кожен банк самостійно приймає рішення про позику, враховуючи співвідношення ризику і прибутковості.

Таким чином, в Україні сформувалася багатоваріантна система кредитування, яка передбачає вибір найбільш прийнятної форми кредитних операцій з метою повного задоволення потреб суб'єктів кредитування.

Банківське кредитування фізичних осіб на виробничі та соціальні потреби здійснюється на основі певних принципів, які є основною складовою системи кредитування, оскільки вони відображають характер і зміст позики.

Одним із важливих принципів кредитування є принцип гарантування позики, що означає, що банк має право захищати свої інтереси, а також запобігати втратам, що виникають внаслідок несплати боргів через банкрутство фізичної особи – позичальника. Метою застосування цього принципу є зменшення ризику кредитних операцій. Інтереси майна кредитора повинні бути повністю захищені у разі можливого порушення фізичними особами зобов'язань.

Іншим принципом є принцип повернення позики, який означає, що позичальник-фізична особа зобов'язаний сплатити банку певні збори в обмін на (позику) у нього тимчасово для задоволення власних потреб.

Основними факторами, які сучасні комерційні банки враховують при визначенні комісійної винагороди, є зокрема:

- облікова ставка Національного банку України.
- середня процентна ставка за міжбанківським кредитом, тобто за коштами, придбаними в інших комерційних банках для здійснення активних операцій цим комерційним банком.
- середня процентна ставка, яку банк сплачує за гроші, зібрані за депозитами.
- ступінь ризику, прийнятого комерційним банком, залежно від періоду, на який надано позику, виду та виду позики та забезпечення;
- структура кредитних ресурсів банку (чим вища ставка позикових коштів, тим вища вартість позики).
- попит на кредит (чим нижчий попит, тим дешевший кредит і навпаки);

- стабільність в обігу грошових коштів у країні (чим вищий рівень інфляції, тим вища вартість комісійних платежів, тобто банк збільшує ризик втрати ресурсів через зменшення вартості грошей).

На ринку існують певні обмеження щодо кредитування фізичних осіб, які спрямовані на зменшення кредитного ризику банків. Зокрема, позики не надають:

- нерезидентам;
- неплатоспроможним особам, які страждають від незадовільного фінансового стану;
- мають непогашену чергову позику або іншу заборгованість за позиками;
- фізичним особам - засновникам або директорам компаній, про які існує негативна інформація;
- якщо клієнт не може надати ліквідні або інші гарантії, які гарантували б повернення позики та відсотків;
- клієнтам, загальний щомісячний дохід якого не передбачає щомісячного погашення позики та нарахування нарахованих відсотків;
- особам, які досягли пенсійного віку протягом строку дії кредитного договору.

Існують певні обмеження щодо суми позики для фізичних осіб: максимальна сума якої може бути встановлена як абсолютна сума, відсоток від ринкової вартості застави та відсоток від вартості товарів, під які була взята позика. Позику надається, якщо клієнт має посвідку на проживання в місті, де знаходиться банк.

Позику пропонується під конкретне забезпечення нерухомості фізичній особі як позичальнику:

- застава (нерухомість, автомобілі, цінні папери, обладнання, власний капітал у депозитах);
- гарантія та поручительство третіх осіб (фізичних та юридичних осіб);

- заклад (corporation) (ювелірна, аудіо-, відеотехніка, побутова техніка тощо);
- страховий сертифікат тощо.

Банківська позика, яка не забезпечена реальними цінностями, пропонується як виняток особам, які мають довгострокові ділові відносини з банком та високу чисту вартість.

Для надання позик фізичним особам вказані наступні вимоги:

- якщо майно перебуває у спільній власності або придбано протягом подружнього життя, для передачі права власності як гарантії необхідна письмова згода одного з подружжя;

- не приймається житло, в якому неповнолітні, пенсіонери та інваліди зареєстровані як забезпечення;

- житло не приймається як забезпечення, оскільки договір купівлі-продажу укладається менш ніж за 3 роки до отримання позики – через можливість попереднього власника звернутися до суду в межах строку позовної давності;

- майно, що надається в заставу, підлягає обов'язковому страхуванню на користь банку, а договір іпотеки – нотаріально має бути завіреним.

На додаток до розглянутих принципів кредитування, ми вважаємо за доцільне вказати ще один, який буде використовуватися, але який залишається поза структурою принципів кредитування. Йдеться про договірний характер позики – обов'язкове укладення позикового договору сторонами кредитного договору, тобто позикодавцем та позичальником.

Основні умови кредитування фізичних осіб включають:

- операції здійснюються лише в межах безкоштовних джерел кредиту в національній або іноземній валюті;
- банки виходять з необхідності поєднувати свої інтереси з інтересами вкладників та держави;
- для забезпечення стабільності операції проводяться відповідно до економічних стандартів, встановлених Національним банком

України. Про видачу позик в іноземній валюті має бути повідомлено Національний банк України;

- рішення щодо умов та процедур надання позики приймається колективно та визначається правилами банку;
- позики пропонуються лише заможним та кредитоспроможним особам - позичальникам, які мають власні оборотні кошти;
- видача позик для задоволення потреб у галузі виробництва та торгівлі фізичних осіб.
- усі питання у довірчих відносинах базуються на договірних засадах тощо.

У вітчизняній банківській практиці найпоширенішими методами кредитування фізичних осіб є кредитна лінія, автоматичний поновлюваний кредит, овердрафт, іпотечний кредит, овердрафт та ломбардний кредит.

Розглянемо стан кредитного портфеля АТ «Креді Агріколь Банку» на 2016-2019 роки на основі поданих у табл. 2.5 даних, взятих з його фінансової звітності.

Таблиця 2.3 – Стан кредитного портфеля АТ «Креді Агріколь Банк» на 2016-2019 роки (млн. грн)

Показники	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5
Об'єм кредитного портфеля	9467	11437	14530	13824
Резерви під кредитні ризики	397	375	-1647	-2828
Активи	13176	14143	21079	23239
Активи 12 місяців раніше	6892	13176	14143	21079
Ліквідні засоби	2938	1913	3064	6470
Власний капітал	1557	1666	1414	2082
Статутний капітал	1050	1223	1223	1223
Засоби банку	1045	738	964	855
Загальний об'єм вкладів	9778	10832	17625	18814
Депозити фізичних осіб	3287	3848	4416	5476
Депозити фізичних осіб за минулий квартал	3007	3869	4295	4721
Боргові цінні бумаги емітовані банком	118	194	21	0

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5
Субординований борг	438	438	791	-
Чистий прибуток	409	369	90	441
Якість активів	4,19 %	3,28 %	11,25 %	-
Якість фондування	9,76 %	17,75 %	12,6 %	-
Прибутковість	4,07 %	2,7 %	0,51 %	1,99 %
Ліквідність	27,14 %	16,54 %	16,48%	32,9 %
Достатність капіталу	11,82 %	11,78 %	6,71 %	8,96 %
Доля банку на ринку роздрібних депозитів (%)	0,89 %	0,87 %	1,04 %	1,37 %
Абсолютний ріст роздрібного портфеля вкладів за квартал	280,02	-20,82	121,05	188,67
Відносний ріст роздрібного портфеля вкладів за квартал (%)	9,31 %	-0,54 %	2,82 %	11,01 %

Таким чином, з табл. 2.3 видно, що чистий прибуток АТ «Креді Агріколь Банк» у 2019 році зріс на 351 млн. грн, кредитний портфель зменшився на 701 млн. грн, депозити фізичних осіб зросли на 1010 млн. грн, а депозити фізичних осіб за минулий рік склали 4 416 млн. грн.

Рентабельність кредитної діяльності АТ «Креді Агріколь Банк» безпосередньо залежить від чіткості визначення основних завдань кредитного процесу та відповідальності персоналу, відповідального за його здійснення.

АТ "КРЕДИТ АГРІКОЛЬ БАНК" зацікавлене у довгостроковій взаємовигідній співпраці з надійними позичальниками. Відповідно до принципів кредитної політики банку, він не обмежується кредитуванням конкретного сектору економіки, а намагається співпрацювати з усіма установами, незалежно від сфери їх діяльності, диверсифікуючи тим самим свій кредитний портфель.

Процес банківського кредитування можна розділити на кілька етапів, кожен з яких сприяє якісним характеристикам позики та визначає рівень ризику та прибутковості:

Етап 1. Отримання та вивчення заявки на позику та опитування потенційного позичальника.

Етап 2. Оцінка кредитоспроможності позичальника.

Етап 3. Підготовка та підписання договору позики.

Етап 4. Контроль за виконанням умов кредитного договору та поверненням кредиту.

На першій стадії процесу банківського кредитування кредитні відносини між банком і клієнтом починаються з отримання банком і вивчення набору документів.

Так, для отримання позики юридична особа повинна надати банку ці документи.

1. Кредитну заявку (заявка на позику), яка містить інформацію про суму позики, тривалість, вид та мету, інформацію про пропонувану гарантію позики та необхідну процентну ставку.

2. Анкету позичальника, яка містить усі її реквізити (повне найменування, форма власності, юридична адреса, код ЗКПО, номери чекових рахунків, назви та МФО установ банків, в яких вони відкриті тощо); інформацію про адміністративний персонал (персональні дані людей, які мають право підписувати фінансові документи – директор, головний бухгалтер тощо); інформацію про структуру капіталу та дані про акціонерів (засновників); інформацію про дочірні компанії, філії та інші пов'язані / пов'язані установи; інформацію про основних постачальників підприємства та покупців; інформацію про кредитну історію позичальника за останні (п'ять) років тощо.

3. Копії права на засновницькі документи, необхідні для оформлення кредиту, гарантії та укладення відповідних угод: установчий договір; статут; свідоцтво про державну реєстрацію у органах виконавчої влади; копії документів, що підтверджують реєстрацію підприємства в Департаменті статистики, податковій інспекції, Пенсійному фонді України, Фонді соціального страхування, Фонді страхування від нещасних випадків та Фонду соціального страхування України на випадок безробіття; копію ліцензії для установ, які здійснюють діяльність, що підлягає ліцензуванню, тощо.

4. Фінансові та статистичні звіти за останні чотири звітних періоди (за останні чотири квартали): баланс позичальника (форма 1); звіт про фінансові результати (форма 2); звіт про рух грошових коштів (форма 3); звіт про власний капітал (форма 4); інтерпретацію дебіторської та кредиторської заборгованості; розшифровку основних засобів на останню поточну дату тощо.

У деяких випадках (наприклад, при довгостроковому кредитуванні) банк може вимагати подання фінансової звітності за останні 2-3 роки.

5. Комерційні документи: бізнес-план, який повинен містити інформацію про цілі проекту, а також:

- детальний опис товарів або послуг, які планується реалізувати за допомогою позики;

- галузеві та ринкові очікування (опис ринків, інших компаній, що пропонують подібні товари та послуги, державне регулювання у відповідній галузі, переваги та слабкі сторони конкурентів тощо);

- маркетинговий план (потреби споживачів, реклама, засоби просування товарів і послуг на ринок тощо);

- виробничий план (потреба у виробничих потужностях і робочій силі, наявність обладнання, структура виробничого процесу, обсяг виробництва тощо);

- план управління (організаційна структура, органи управління, персонал консультантів тощо);

- фінансовий план (прогнозування інвестиційного та операційного бюджетів, прогнозування грошових потоків, цілей на майбутні періоди тощо); а також техніко-економічний рахунок для погашення кредитного проекту; копії угод, що підтверджують угоди, що підлягають виконанню для отримання позики тощо.

6. Гарантійні документи на позику: копії документів для оцінки застави (висновок / дія незалежного експерта щодо експертної оцінки застави тощо); копії документів, що підтверджують право власності іпотекодержателя на

нерухомість, що пропонується, як забезпечення; гарантійні угоди, гарантії та інші документи на запит банку.

7. Картку, що містить форми підпису осіб, які мають право розпоряджатися рахунком та підписувати розрахункові документи, а також штамп, засвідчений автентифікацією або вищестоящою організацією у встановленому порядку.

8. Інформацію про раніше отримані позики, наявність (відсутність) боргу та інші документи на підставі запиту банку.

Якщо предметом іпотеки є нерухомість, в банк необхідно подати:

- документ, що підтверджує право власності (документ купівлі-продажу, свідоцтво про приватизацію тощо);
- висновок експертів щодо оцінки застави;
- технічний паспорт;
- довідки-характеристики міської служби технічної інвентаризації;
- довідку про відсутність заборони на ці гарантії.

Якщо предметом звернення стягнення є автомобілі, банку подається:

- документ, що підтверджує право власності;
- довідку з управління дорожнього руху про те, що об'єкт зобов'язання є небажаним;
- висновок експерта щодо оцінки застави;
- угоду про збереження предмету іпотеки.

Якщо предметом застави є товар, яким торгується, банк повинен бути проінформований про наступне:

- документ, що підтверджує право власності (договір купівлі-продажу, рахунок-фактура);
- довідку про наявність товарів, що торгуються на складі позичальника з підписом президента (сертифікат перевіряється економістом у кредитному відділі, конкретно наявність та кількість цих товарів на складі, якість зберігання цих товарів тощо);
- угода про збереження.

Оскільки кредитні операції підлягають фінансовому контролю відповідно до Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом", та постанови «Про здійснення банками фінансового моніторингу», виданої 14 травня 2003 р. №1892, банк зобов'язаний ідентифікувати клієнта перед початком роботи з ним.

Процедури фінансового контролю повинні бути закріплені в правилах внутрішнього фінансового контролю та програмах фінансового контролю банку, а головним принципом їх розробки та впровадження є забезпечення участі працівників банку (в межах їх компетенції) у визначенні фінансових операцій, які можуть бути пов'язані із легалізацією (відмиванням грошей), доходів одержаних від злочинів або фінансування тероризму.

Для правильного здійснення функцій суб'єкта первинного фінансового контролю в цілому та довірчих операцій, зокрема, банк повинен встановити програму виявлення та вивчення клієнтів банку, яка включатиме:

- проведення первинної ідентифікації клієнта при встановленні з ним стосунків;
- заходи щодо уточнення інформації про замовника та процедури їх здійснення;
- порядок забезпечення документального запису інформації про клієнта;
- процедури та критерії класифікації клієнтів за оцінкою ризиків їх діяльності, які можуть бути пов'язані з легітимізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму;
- процедури перевірки інформації, пов'язаної з клієнтом або особою, яка діє від його імені, на випадок сумнівів у її правильності, враховуючи ризики цих операцій клієнта для легітимізації доходів, отриманих злочинним шляхом;
- додаткові навчальні процедури для клієнта та процедури їх проведення.

Під час впровадження програми ідентифікації та вивчення своїх клієнтів банк повинен підготувати відповідну анкету для кожного клієнта, яка є

внутрішнім документом банку та містить інформацію про: мету та причини взаємовідносин клієнта з банком; операції, які клієнт планує здійснити за допомогою банку; оцінити поточний та прогнозований розмір та джерело доходу; репутація клієнта; іншу інформацію про клієнта (на запит банку).

Інформація, що міститься в анкеті, визначається в процесі вивчення клієнта в порядку, визначеному банком.

Отримавши пакет документів та ідентифікуючи клієнта, кредитний працівник банку повинен визначити відповідність проекту, для якого планується позика, принципам кредитної політики, а також проаналізувати термін окупності та рентабельність, щоб забезпечити своєчасну виплату боргів та процентів.

Далі йде співбесіда з потенційним позичальником, в якій кредитний співробітник має можливість уточнити конкретні деталі щодо заявки на позику, оцінити професійну підготовку керівництва, ступінь реалізму в оцінці перспектив проекту в рамках проекту, а отже, і тип психологічного іміджу позичальника.

Питання, з якими проводиться співбесіда, можна розділити на такі групи:

1. Загальна інформація про позичальника: форма власності та організаційна структура проекту; період з моменту реєстрації; галузь, в якій працює компанія; власники проекту та їх частка у статутному капіталі банку; рівень досвіду та кваліфікації менеджерів; рівень рентабельності господарської діяльності; основні постачальники та споживачі продукції компанії.

2. Питання про саму позику: розмір позики; мета позики; прогнозування потреб у фінансових ресурсах; строк корисного використання активів, що фінансуються за рахунок позики.

3. Питання, пов'язані з поверненням позики: обсяг та узгодженість вхідних грошових потоків підприємства; джерела коштів для повернення позики.

4. Питання щодо гарантії позики: тип гарантії позики, яку компанія планує надати; де зберігається застава та скільки коштує її зберігання; наявність майнових прав на гарантію позичальника; вартість гарантії, ким і коли вона була оцінена; наявність поручителів або поручителів за позикою та їх фінансовий стан.

5. Питання про відносини клієнта з іншими банками: банки, в яких клієнт обслуговується або надається; кредитна історія замовника; наявність існуючих позик та їх характер.

Вивчивши заявку на позику, банк може негайно звернутися до позичальника. Відвідуючи клієнта, ви можете дізнатись про деякі питання, які не обговорювались під час співбесіди, оцінити рівень компетентності працівників, які очолюють функціональні служби та адміністративний апарат, отримати уявлення про майно клієнта, оцінити якість та конкурентоспроможність продукції та послуг, акредитацію з джерел сировини тощо.

На першому етапі працівник кредитного відділу банку повинен прийняти рішення продовжувати співпрацю з клієнтом або відмовити у наданні йому позики.

У разі відмови у наданні позики про причину відмови необхідно повідомити клієнта: це може бути невідповідність заявки на позику принципам та положенням кредитної політики банку, відсутність застави, відсутність гаранта чи поручителя та непривабливість проекту.

У разі прийняття позитивного рішення продовжувати співпрацю з клієнтом, пакет документів належним чином подається до Департаменту кредитного аналізу для оцінки кредитоспроможності позичальника.

На другому етапі процесу позики банк проводить поглиблене та детальне вивчення фінансового стану позичальника, оцінюючи його здатність на здатність повернути позику та сплатити відсотки в повному обсязі протягом строку, зазначеного в контракті.

Для оцінки кредитоспроможності позичальника банк, крім інформації, отриманої безпосередньо від позичальника (інформація, що міститься в заяві про позику та необхідний пакет документів, що додається до неї), використовує іншу інформацію з різних джерел.

Інформація, отримана від клієнта, містить інформацію про форму його власності, вид діяльності, фінансовий стан, ділові контакти, керівництво, організаційну структуру, а також інформацію про проект, для якого планується позика, гарантії позики тощо.

Внутрішньобанківська інформація містить інформацію про минулі комунікації банку з клієнтом у сфері кредитування та інших відносин (наприклад, чи видавав банк кредити клієнту в минулому, як клієнт виконував свої кредитні зобов'язання та який залишок на поточних та депозитних рахунках клієнта тощо).

Зовнішня інформація включає інформацію про загальний стан виробництва в галузі та перспективи її розвитку, конкурентоспроможність клієнта та частку ринку, відгуки ділових партнерів позичальника, рейтинги, дані про участь у виставках, рекламу, досвід отримання позик в інших банках, серед іншого.

Інформація, отримана із зовнішніх джерел, є найважливішою, оскільки дозволяє дізнатися інформацію про клієнта, яку він може приховувати з тих чи інших причин, а також враховує фактори, які можуть вплинути на майбутнє обслуговування боргу позичальника (наприклад, зменшення темпів розвитку галузі, вступ до установ Нові конкурентні ринки тощо).

У процесі вивчення документів працівник кредитного відділу банку активно співпрацює з юридичним відділом та службою безпеки з метою перевірки отриманої інформації про клієнта.

Таким чином, процес банківського кредитування можна розділити на кілька етапів, кожен з яких сприяє якісним характеристикам позики та визначає рівень ризику та прибутковості:

За результатами оцінки кредитоспроможності позичальника можна віднести до одного з п'яти класів, позначених буквами „А”, „Б”, „В”, „Г” та „Д”. Фінансовий стан позичальників, класифікованих за категоріями "А" і "Б" є хорошим, категорією "В" - задовільним, а класами "Г" і "Д" - збитковим. Чим гірший фінансовий стан позичальника, тим вищий рівень ризику бере на себе банк при наданні кредиту.

Отримавши результати оцінки кредитоспроможності позичальника в тому випадку, якщо рівень ризику кредитного процесу відповідає принципам кредитної політики, працівник кредитного відділу банку приймає рішення про позику та підписує кредитний договір. У випадку, якщо рівень ризику кредитного процесу не відповідає принципам кредитної політики, клієнт позбавляється позики, а заявка на позику та доданий до неї пакет документів повертаються.

У 2019 звітному році АТ «Креді Агріколь Банк» представила позики на суму 18 813 805 грн.. тоді як у попередньому році на суму 17 625 200 грн. Динаміку банківських позик можна порівняти з динамікою інших банків (табл.2.4).

Таблиця 2.4 – Порівняння динаміки позик АТ «Креді Агріколь Банк» з іншими банками

№	Назва банку	Активи	Кредити та заборгованість клієнтів	Зобов'язання	Фінансовий результат
1	ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК	14182318	11590917	12353397	412673
2	УКРЕКСІМБАНК	87948878	40421824	44840800	159732
3	ОЩАДБАНК	85995536	51186647	33399132	565825
4	ПРОМІНВЕСТ БАНК	44318058	29486466	13985865	224766
5	УКРСОЦБАНК	38829858	23688854	18370455	8072
6	ДЕЛЬТА БАНК	29842468	18021403	17198301	97858
7	ОТП БАНК	20314986	14644016	8966339	261527
8	ВТБ БАНК	34212327	23531746	12120190	951404
9	АЛЬФА БАНК	25588815	17211188	14376414	36251
10	БАНК ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ	22548400	18426902	12252785	3166

Отже, у звітному 2019 році АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» надав кредити на суму 11 590 117 грн, що більше в порівнянні з попереднім роком, коли банк видав кредитів на суму 9 604 197 грн.

Чистий прибуток АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» в 2019 році збільшився на 351 млн. грн., об'єм кредитного портфеля зменшився на 701 млн. грн., а депозити фізичних осіб збільшилися на 1010 млн. грн, тоді як в 2018 році вклади на депозити фізичних осіб становили 4416 млн. грн.

Висновок до розділу 2

АТ «Креді Агріколь Банк» - сучасний глобальний банк, який належить провідної фінансової групи в Європі - Креді Агріколь Груп (Франція). Група є головним партнером французької економіки та однією з найбільших банківських груп у Європі. Це провідний роздрібний банк у Європі, який також має найбільший портфель керованих активів, номер один у банківському страхуванні та третій у проектному фінансуванні в Європі.

Двома найважливішими показниками прибутковості АТ «Креді Агріколь Банк» є прибутковість активів банку (ROA 1 та ROA 2). Якщо цей показник перевищує 1%, банк працюватиме з вигідністю (рентабельно). У АТ «Креді Агріколь Банк» цей показник (ROA 1) у 2019 році становив 36% порівняно з 13% у 2018 році, а (ROA 2) у 2019 році - 128% порівняно з 37% у 2018 році. Це свідчить про збільшення прибутковості банку.

Другим показником є рентабельність власного (акціонерного) капіталу (ROE 1 та ROE 2), У АТ «Креді Агріколь Банк» ROE 1 у 2019 році становив 63%, що більше порівняно з 2018 роком, коли було 28% та (ROE 2) 36%, що також більше порівняно з 2018 роком, коли це показник дорівнював 12%, а оптимальне значення для цього показника не менше 15%.

Для оцінки ефективності видатків банку в 2019 році був використаний індекс рівня його рентабельності (RB), який у 2019 році склав 25%, а в 2018 році - 19%.

Ефективність операційної діяльності банку можна оцінити за допомогою індексу чистого спреду. Оптимальне значення чистого спреду становить не менше 1,25%. У АТ «Креді Агріколь Банк» у 2019 році чиста відсоткова різниця становила 15%, а в 2018 році - 12%, що є позитивним явищем у діяльності банку.

Чиста процентна маржа АТ «Креді Агріколь Банк» у 2019 році склала 215%., тоді як у 2018 році вона становила 147%.

Оборотність активів є основним показником ділової активності банку. Чим швидше оборотність активів, тим більший прибуток отримує банк і, отже, ефективніша його робота. У АТ «Креді Агріколь Банк» у 2019 році оборотність активів становила 4%, а в 2018 році - 2%.

У 2019 звітному році АТ «Креді Агріколь Банк» надав позики на суму 18813805 грн., що більше нвж у 2018 році, коли банк надав кредити на суму 17625200 грн.

3 НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

3.1 Шляхи вдосконалення управління капіталом комерційного банку

Ефективне управління капіталом є головним завданням банку, яке спрямоване на формування прибутку задля забезпечення його ефективної діяльності. Адже в умовах ринкової економіки отримання прибутку та забезпечення рентабельної діяльності є необхідним чинником існування будь-якого суб'єкта підприємництва. Прибуток характеризує стійкість кредитної установи, він необхідний для створення адекватних резервних фондів, стимулювання персоналу і керівництва до розширення та вдосконалення операцій, скорочення витрат та підвищення якості послуг, що надаються, і, зрештою, для успішного проведення наступних емісій і відповідно збільшення капіталу.

Як показав проведений у другому розділі аналіз, для підвищення рентабельності АТ «Креді Агріколь Банк» потрібно застосувати ефективні заходи та методи щодо збільшення обсягів одержуваного банком прибутку. Серед основних таких заходів є, на наш погляд, наступні:

1. Забезпечити загальне зростання групи активів, що приносить процентний дохід та ріст власного капіталу, для чого в першу чергу необхідно здійснювати ефективну маркетингову та процентну політику, результатом якої буде збільшення кількості вкладників банку. Цією групою активів є кредитні (довірливі) операції банку. Для її проведення банку потрібно залучити клієнтів, які хочуть взяти кредит. Наразі це проблема для українських банків, оскільки світ перебуває в нестабільній фінансовій ситуації.

2. Необхідно збільшити частку прибуткових активів у загальній сумі активів. Іншими словами, банку слід збільшити так звані "робочі" активи, що приносять найбільший дохід для банку, і звести "неактивні" до мінімуму.

Дохідні активи включають банківську позику, інвестиційний портфель, депозити та позики в інших банках. Усі інші активи є непрацюючими. Інвестування в неефективні активи погіршує структуру активів та прибутковість. Однак саме "позареалізаційні" активи забезпечують банк ліквідністю. Таким чином, ліквідність банків досягається шляхом максимізації залишків у касах та кореспондентських рахунках щодо інших активів. Але в цьому випадку прибуток банку буде незначним. Максимізація прибутку не вимагає збереження коштів, але використання їх для кредитування та інвестування (включаючи резерви). Отже, ядром управління банківською діяльністю є гнучке співвідношення протилежних вимог до ліквідності та прибутковості. Загалом експерти вважають, що частка прибуткових активів у загальній сумі активів банку повинна бути на рівні 0,75-0,85.

3. Потрібно змінити загальний рівень процентної ставки за активними операціями банку. На додаток до конкретних факторів, що визначають розмір відсотків за активні операції, існує також потреба у вивченні та врахуванні попиту на кредитному ринку та ставок конкуруючих банків та інших фінансових установ. Працюючи в цьому напрямі, банки намагаються підвищити рівень процентних ставок за активними операціями, тобто принцип будь-якого бізнесу, що працює тут: "Дешевше купувати, дорожче продавати". З іншого боку, через жорстку конкуренцію між кредитними установами та боротьбу за розширення ринкових послуг банкам дуже важко це робити. Тому для отримання більшого доходу банк повинен враховувати крім конкретних факторів, що визначають розмір відсотків за активні операції (ставка дисконтування, рівень інфляції, термін позики та їх розмір, ризик, характер забезпечення, витрати на позику тощо), необхідно також контролювати попит на кредитному ринку та ставки банків та інших фінансових установ, що конкурують.

4. Треба змінити структуру портфеля прибуткових активів, що потребує збільшення частки позик з високим ризиком у кредитному портфелі банку, що пропонуються з вищими процентними ставками. Ризикові операції можуть

принести банку значний дохід, якщо він належним чином управляє ним. Банк повинен належним чином дослідити прийнятність ризику та розробити проект негайного практичного прийняття рішень, який спрямований або на використання ризикованих операцій, або на розробку системи заходів, що знижують ймовірність банку витрат на певну операцію.

Також слід звернути увагу на такі методи захисту комерційного банку від кредитного ризику, як:

1) диверсифікація позик – розподіл кредитного портфеля широкому колу позичальників, які відрізняються між собою за характеристиками та за видами діяльності;

2) постійний контроль банку за станом позичальника протягом усього терміну позики та у разі виникнення проблем, що можуть призвести до несплати боргів, та вжиття запобіжних заходів для захисту його інтересів;

3) встановлення лімітів – встановлення максимально допустимого розміру позики, що дозволяє обмежити ризик. Лімітування використовується для визначення повноважень кредитних працівників різного рангу щодо кредитів;

4) резервування – створення резервів для компенсації потенційних збитків у кредитних операціях;

5) сек'юритизація активів, яка передбачає перетворення позик, пропонованих банками, в ліквідні цінні папери (наприклад, облігації або векселі), які торгуються на вторинному ринку.

5. потрібно забезпечити зростання непроцентного доходу, тобто приділяти більшої уваги доходам від надання послуг «небанківського» характеру, поліпшення зобов'язань, зменшення загальних адміністративних витрат та зменшення витрат на створення банківської послуги, тим самим знижуючи її ціну. Це означає збільшення комісійних, торгівельних, інших банківських операційних доходів та інших доходів. Перш за все:

- збільшення доходів від розрахунково-касових послуг за рахунок надання кращих послуг,

- збільшення обсягу та обсягу послуг, що надаються компаніям,
- впровадження нових банківських продуктів,
- розробка «проектів заробітної плати»,
- збільшення обслуговування клієнтів через систему «клієнт-банк»,
- удосконалення системи банківських послуг,
- удосконалення системи «Інтернет-Банкінг, що забезпечить більш ефективне обслуговування клієнтів,
- приділяти більше уваги доходу, який банки можуть отримати від надання "небанківських" послуг – консалтингу, аудиту, а також доходу від факторингу та лізингу та доходу від забезпечення застави.

Проблема, однак, полягає в тому, що весь цей дохід насамперед залежить від розширення клієнтської бази банку.

6. Необхідно домогтися зниження витрат на створення банківської послуг, що дозволить, відповідно, знизити її ціну. Зниження цін на надані послуги є вагомим аргументом у конкуренції та важливим елементом формування позитивного іміджу банківської установи, що значною мірою гарантує лояльність клієнтів. Більш дешеві послуги можуть забезпечити банку більший прибуток, ніж конкуренти, завдяки більшому обсягу їх пропозицій. Тому особливе значення надається зменшенню витрат на надання послуг без шкоди для їх якості.

7. Нарешті треба налагодити ефективне управління активами та пасивами банку, а також ризиками. Адже у сучасних умовах нестабільного зовнішнього середовища управління активами та пасивами банку повинно забезпечувати:

1) розподіл капіталу банку під ризики та підтримувати адекватну платоспроможність з урахуванням балансу, ринкових та інших ризиків;

2) моніторинг та управління активами та пасивами банку відповідно до поточних, середньо- та довгострокових бізнес-планів банку.

3) визначати політику та інструкції щодо управління ризиком ліквідності та банківськими коштами. Визначення процедур антикризового управління на випадок кризи ліквідності (системної або близької до системної кризи);

4) ефективне управління ринковими ризиками банку, особливо процентними, валютними та ціновими ризиками.

5) встановлення лімітів ринкового ризику та ризику ліквідності.

Таким чином, вжиття вищеперерахованих заходів дозволить комерційному банку підвищити прибутковість за рахунок зростання групи активів, що приносять процентний дохід, збільшення питомої ваги доходних активів в сукупних активах, підвищення питомої ваги ризикових кредитів в кредитному портфелі банку, наданих під високі проценти; забезпечення зростання непроцентних доходів, оптимізації пасивів, зменшення адміністративних витрат. Усе це сприятиме зростанню власного капіталу банку.

3.2 Заходи з покращення кредитної політики та нейтралізації ризиків комерційного банку

Механізм нейтралізації фінансового ризику спирається на використання комбінації методів і прийомів для зменшення потенційних фінансових збитків. Вибір таких методів та прийомів у процесі управління ризиками значною мірою залежить від особливостей господарської діяльності суб'єкта господарювання, стратегії досягнення пріоритетних цілей та конкретної ситуації.

Механізм нейтралізації фінансових ризиків комерційного банку представлений на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 – Механізм нейтралізації фінансових ризиків комерційного банку

Як бачимо з рис. 3.1, до основних механізмів нейтралізації фінансових ризиків належать: неохочість до ризиків; утримання ризику (спільно з внутрішнім страхуванням); зниження ризику (шляхом диверсифікації, обмеження, хеджування); передача ризику (тобто зовнішнє страхування).

Розглянемо вищезазначені методи та прийоми більш докладно.

Уникнення ризику – це розробка внутрішніх заходів, які повністю усувають певний вид фінансового ризику. Ці заходи повинні включати,

насамперед, відмову у проведенні фінансових операцій з високим рівнем ризику. Але в той же час компанія втрачає заплановані доходи та прибуток від операції, тобто є ризик втратити прибуток.

Отже, використання цього методу недопущення ризиків має бути дуже збалансованим, з урахуванням фактів, наведених на рис. 3.2.

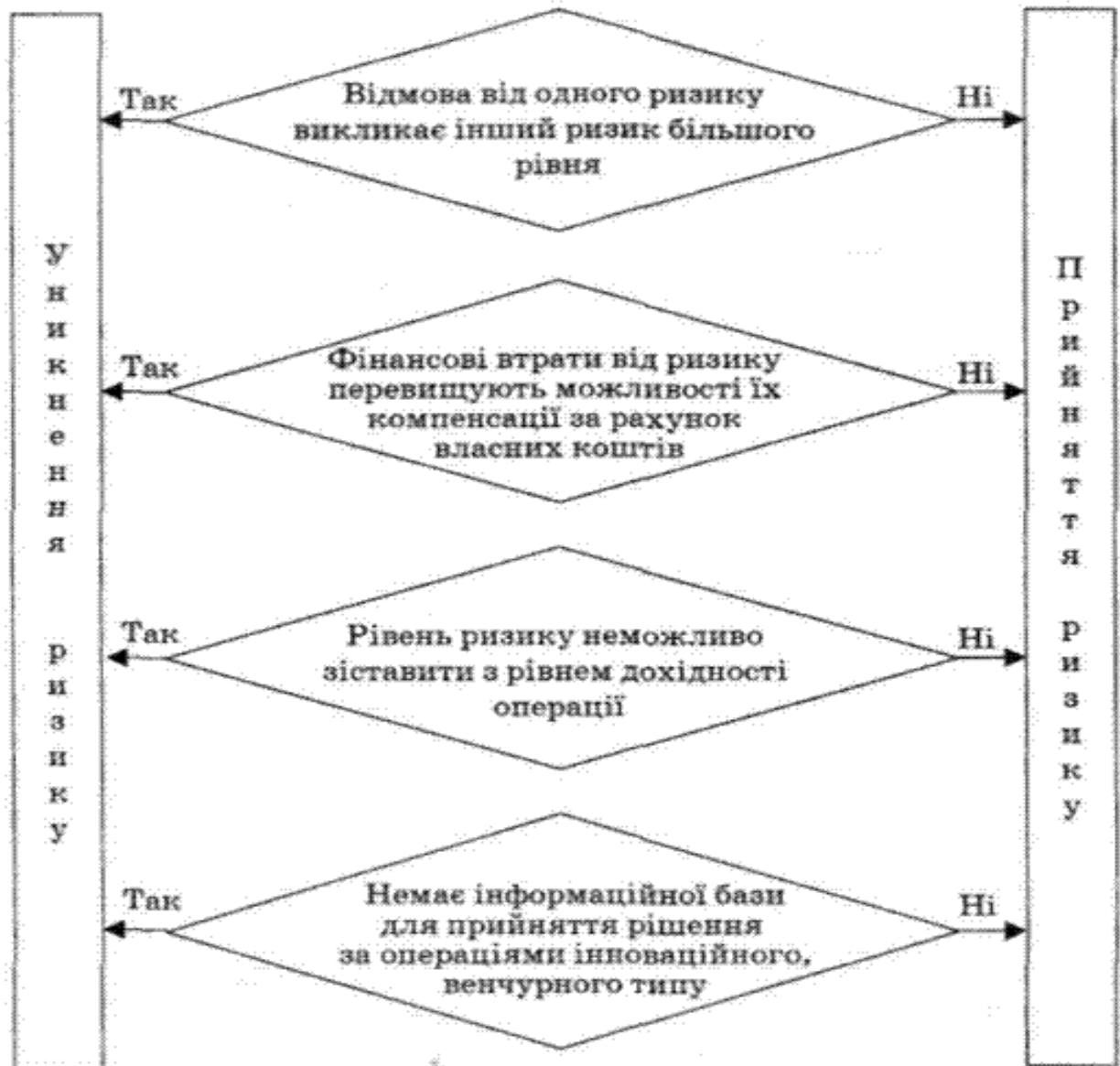

Рисунок 3.2 – Методи недопущення ризику

Щоб не допустити певних видів фінансових ризиків, повинні бути використані конкретні заходи для нейтралізації основної причини ризикової

ситуації. Зокрема, щоб нейтралізувати ризик втрати фінансової стійкості, необхідно відмовитись від надмірних запозичень; щоб уникнути ризику банкрутства, потрібно утриматися від створення надмірно неліквідних активів.

Ризиків депозитів та процентних ставок можна уникнути, відмовившись зберігати готівку на депозитних рахунках та інвестуючи їх у короткострокові цінні папери (але існує не тільки ризик втрати прибутку, але й ризик інфляції).

Диверсифікація фінансових ризиків полягає у зниженні рівня їх концентрації. Цей метод управління ризиками використовується лише для уникнення негативних наслідків несистематичних (визначених) ризиків, які залежать від самої компанії. Незалежно від ризику, який зменшується за рахунок диверсифікації, принцип управління ризиками однаковий – максимізувати розподіл інвестицій між різними активами, щоб уникнути великих фінансових втрат у випадку, коли окремі активи стають збитковими під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів.

Залежно від конкретних сфер та видів діяльності, компанія може використовувати диверсифікацію для зменшення таких видів ризиків:

- виробничого ризику (диверсифікація видів діяльності та асортименту);
- депозитного ризику (диверсифікація депозитного портфеля шляхом розміщення вільних залишків готівки не в одному банку, а в декількох);
- кредитного ризику (диверсифікація кредитного портфеля шляхом надання відстрочених платежів великій кількості покупців товару з одночасним визначенням суми кредиту для кожного клієнта);
- валютного ризику (диверсифікація валютного портфеля шляхом створення "валютного кошика", щоб уникнути валютного ризику);
- ризику фінансових інвестицій (диверсифікація фондового портфеля відповідно до видів фінансових інструментів, умов інвестування, галузей, регіонів емітентів тощо);

– реальних інвестиційних ризиків (диверсифікація портфеля інвестиційних проектів відповідно до умов, регіонів, галузей тощо).

Водночас диверсифікація не виключає можливості фінансових збитків у разі зміни політичної та економічної ситуації, законодавства, кон'юнктури ринку, високої інфляції тощо.

Лімітування здійснюється шляхом встановлення відповідних фінансових стандартів (лімітів) для конкретних сфер фінансової діяльності з метою фіксації потенційних фінансових збитків на прийнятному для компанії рівні. Перелік критеріїв (меж) залежить від типу ризику.

У практиці управління ризиками часто обмежуються такі типи фінансових ризиків:

- ризик втрати фінансової стійкості (шляхом встановлення максимального розміру та частки позикового капіталу на різних етапах життєвого циклу проекту);
- ризик неплатоспроможності (шляхом встановлення мінімальної суми та частки активів у вигляді готових платіжних засобів та високоліквідних фінансових інструментів);
- кредитний ризик (шляхом встановлення максимальної суми комерційного (товарного) кредиту для кожного клієнта та максимально можливої суми дебіторської заборгованості підприємства, враховуючи розмір сформованого резервного капіталу);
- депозитний ризик (із зазначенням максимальної суми депозиту, яку можна внести в одному банку);
- інвестиційний ризик (шляхом встановлення максимального вкладення в цінні папери для одного джерела).

Хеджування фінансового ризику передбачає зменшення ймовірності його виникнення за допомогою деривативів або похідних цінних паперів (ф'ючерси, опціони). Механізм хеджування полягає у здійсненні протилежних

фінансових операцій з ф'ючерсними контрактами та опціонами на товарній і фондовій біржах.

Схему здійснення хеджування з використанням ф'ючерсних контрактів зображено на рисунку 3.3.

Рисунок 3.3 – Схema здійснення операції хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів

У випадку хеджування опціону, сума потенційних фінансових збитків обмежується рівнем премії (ціна опціону). Сплата премії дає право вибору: здійснити операцію на заздалегідь визначених умовах або відмовити в ній, тим самим нейтралізуючи ризики.

Розподіл ризику здійснюється шляхом часткової передачі ризику окремим партнерам, які беруть участь у процесі ризику. Як правило, ризики, від яких ви залежите, передаються контрагентам.

Умови розподілу ризиків регулюються відповідними угодами. За допомогою розподілу комерційний банк може зменшити такі ризики:

- інвестиційний ризик (шляхом передачі ризиків, пов'язаних із будівництвом, підрядникам; передачі ризиків, пов'язаних із своєчасним наданням позик іншим банкам тощо);
- комерційний ризик (шляхом передачі частини ризику, пов'язаної з його потенційними втратами під час доставки, на постачальників сировини);
- виробничий ризик (при застосуванні оперативного лізингу лізингова компанія переходить на ризик фізичного та нематеріального старіння основних фондів);
- кредитний ризик (коли дебіторська заборгованість рефінансується за допомогою факторингу, бухгалтерських рахунків та конфіскації, ризик несплати боргів передається банку або факторинговій компанії).

Розглянуті методи профілактики дозволяють зменшити ймовірність фінансових ризиків, але в той же час спеціальні фонди та резерви не створюються для компенсації потенційних фінансових збитків у разі виникнення ризикової події. Ця роль відводиться страхуванню (внутрішньому та зовнішньому).

Внутрішнє страхування – це формування інвестиційного капіталу компанією у формі:

- резервного фонду;
- спеціальних цільових резервних фондів (фонду переоцінки товарів, фонду погашення заборгованості та ін.);
- резервних статей в капітальному та поточному бюджетах;
- страхових резервів для окремих видів оборотних активів;
- залишку нерозподіленого прибутку за попередній рік та звітний рік.

Крім того, часткова компенсація потенційних збитків може бути забезпечена за рахунок отриманих штрафів, а також шляхом вимагання додаткового доходу (премії за ризик) від контрагентів з високим ризиком.

Якщо резерви власних коштів є недостатніми для компенсації потенційних фінансових втрат, утримувати ризик недоцільно. Найкраще передати його страховій компанії.

У разі зовнішнього страхування ризиків фінансовий менеджер повинен обґрунтувати прийнятне співвідношення компанії між страховою премією (страховий внесок за ризик) та страховою сумою (сумою страхового відшкодування за договором страхування). Необхідно враховувати розмір відповідальності – мінімальний розмір шкоди страхувальнику, що не відшкодовується страховою компанією.

Таким чином, фінансовий ризик – це можливість непередбачених збитків у разі невизначеності в умовах фінансово-господарської діяльності. До основних фінансових ризиків належать: ризик втрати фінансової стійкості, ризик банкрутства, ризик інфляції, процентна ставка, інвестиції, депозити, кредит, валюта та ризик втрати прибутку.

Залежно від причини фінансові ризики поділяються на систематичні (ринкові) та несистематичні (конкретні). Управлінню підлягають лише несистематичні ризики, які залежать від самої організації. Фінансові менеджери повинні вчасно адаптуватися до впливу системного ризику.

Висновок до розділу 3

Отже, головним завданням банку є формування прибутку задля забезпечення його ефективної діяльності, досягнення якого залежить передусім від ефективності управління капіталом банку. Прибуток характеризує стійкість кредитної установи, він необхідний для створення адекватних резервних фондів, стимулювання персоналу і керівництва до розширення та вдосконалення операцій, скорочення витрат та підвищення якості послуг, що

надаються, і, зрештою, для успішного проведення наступних емісій і відповідно збільшення капіталу.

З метою підвищення рентабельності АТ «Креді Агріколь Банк» потрібно застосувати такі заходи:

- забезпечити загальне зростання групи активів, що приносить процентний дохід та ріст власного капіталу;
- збільшити частку прибуткових активів у загальній сумі активів;
- змінити загальний рівень процентної ставки за активними операціями банку;
- змінити структуру портфеля прибуткових активів, що потребує збільшення частки позик з високим ризиком у кредитному портфелі банку, що пропонуються за вищими процентними ставками.
- забезпечити зростання непроцентного доходу, тобто приділяти більшої уваги доходам від надання послуг «небанківського» характеру, поліпшення зобов'язань, зменшення загальних адміністративних витрат та зменшення витрат на створення банківської послуги, тим самим знижуючи її ціну;
- домогтися зниження витрат на створення банківської послуг, що дозволить, відповідно, знизити її ціну;
- налагодити ефективне управління активами та пасивами банку, а також ризиками.

Також слід звернути увагу на такі методи захисту комерційного банку від кредитного ризику, як: диверсифікація позик; постійний контроль банку за станом позичальника протягом усього терміну позики та у разі виникнення проблем, що можуть призвести до несплати боргів, та вжиття запобіжних заходів для захисту його інтересів; встановлення лімітів; сек'юритизація активів.

Для покращення кредитної політики комерційного банку потрібно застосовувати методи нейтралізації фінансових ризиків, до яких належать:

- утримання ризику (спільно з внутрішнім страхуванням);
- зниження ризику (шляхом диверсифікації, обмеження, хеджування);
- передача ризику (тобто зовнішнє страхування).

Використання цих методів недопущення ризиків має бути дуже збалансованим. Зокрема, щоб нейтралізувати ризик втрати фінансової стійкості, необхідно відмовитись від надмірних запозичень; щоб уникнути ризику банкрутства, потрібно утриматися від створення надмірно неліквідних активів; ризиків депозитів та процентних ставок можна уникнути, відмовившись зберігати готівку на депозитних рахунках та інвестуючи їх у короткострокові цінні папери (але існує не тільки ризик втрати прибутку, але й ризик інфляції); диверсифікацію фінансових ризиків як метод управління ризиками використовувати лише для уникнення негативних наслідків несистематичних (визначених) ризиків, які залежать від самої компанії.

Розглянуті методи профілактики дозволяють банку зменшити ймовірність фінансових ризиків.

ВИСНОВКИ

Здійснене у магістерській кваліфікаційній роботі дослідження дозволяє зробити певні загальні висновки.

1. Капітал банку включає власний та позиковий капітал. Власний капітал банку – це група грошових активів, матеріальних і нематеріальних, які виражаються в грошових коштах, що формуються за рахунок власників, належать банку і використовуються в банківській діяльності з метою отримання прибутку, забезпечення фінансової стабільності, ліквідності та довіри до установи. банку.

2. Капітал банку для вкладників слугує показником надійності здійснення інвестицій, оскільки у разі банкрутства власний капітал банку надходить на компенсацію власникам. У цьому відношенні розмір власного капіталу є важливим фактором стабільності банку.

3. Залучені грошові засоби є найважливішою частиною зобов'язань банку і в кілька разів перевищують його власні кошти. Фактично залучені кошти є основним джерелом формування ресурсів комерційного банку, які використовуються для ведення активних операцій. Метою керівництва банку в галузі управління зобов'язаннями банку є залучення достатньої кількості коштів із найменшими витратами для фінансування тих активних операцій, які банк має намір здійснити. Банк може позичати гроші, випускаючи і розміщуючи депозитні сертифікати, комерційні папери та інші боргові зобов'язання. Керівництво банку може частково впливати на вартість позикових коштів, підтримуючи високу репутацію своєї установи, підвищуючи її надійність та платоспроможність та покращуючи фінансові показники.

4. Аналіз методів оцінки капіталу банку показав, що комерційні банки відчують дедалі більшу потребу в збільшенні обсягів капіталу. Капіталізація банку може відбуватись двома методами: шляхом залучення внутрішніх джерел та шляхом залучення зовнішніх джерел.

5. АТ «Креді Агріколь Банк» – сучасний глобальний банк, який належить провідної фінансової групи в Європі – Креді Агріколь Груп (Франція). Група є головним партнером французької економіки та однією з найбільших банківських груп у Європі. Це провідний роздрібний банк у Європі, який також має найбільший портфель керованих активів, номер один у банківському страхуванні та третій у проектному фінансуванні в Європі.

6. На основі здійсненого аналізу основних показників прибутковості АТ «Креді Агріколь Банк», зокрема аналізу прибутковості активів банку – ROA1 та ROA2), можна зробити такі висновки: у АТ «Креді Агріколь Банк» показник ROA1 у 2019 році становив 36% порівняно з 13% у 2018 році, а ROA2 склав у 2019 році - 128%, порівняно з 37% у 2018 році. Це свідчить про збільшення прибутковості банку, адже якщо цей показник перевищує 1%, то банк працює з вигідністю (рентабельно).

Також було проаналізовано показники рентабельності акціонерного капіталу банку – ROE1 та ROE2. У АТ «Креді Агріколь Банк» показник ROE1 у 2019 році становив 63%, що більше порівняно з 2018 роком, коли було 28% , а показник ROE2 у 2019 році дорівнював 36%, що також більше порівняно з 2018 роком, коли цей показник становив 12%, тоді як оптимальне значення для цього показника не менше 15%.

7. Для оцінки ефективності видатків АТ «Креді Агріколь Банк» в 2019 році був використаний індекс рівня його рентабельності (RB), який у 2019 році склав 25%, а в 2018 році - 19%. Ефективність операційної діяльності банку було оцінено за допомогою індексу чистого спреду. Оптимальне значення чистого спреду становить не менше 1,25%. У АТ «Креді Агріколь Банк» у 2019 році чиста відсоткова різниця становила 15%, а в 2018 році - 12%, що є позитивним явищем у діяльності банку. Чиста процентна маржа АТ «Креді Агріколь Банк» у 2019 році склала 215%., тоді як у 2018 році вона становила 147%.

8. Аналіз діяльності АТ «Креді Агріколь Банк» також показав, що у 2019 році оборотність активів банків становила 4%, а в 2018 році – 2%. Отже, оборотність активів банку за досліджуваний нами період зростає, що є позитивним, адже відомо, що оборотність активів є основним показником ділової активності банку, чим

швидше оборотність активів, тим більший прибуток отримує банк і, отже, ефективніша його робота.

9. АТ «Креді Агріколь Банк» зацікавлений у довгостроковому взаємовигідному співробітництву з надійними позичальниками. Відповідно до принципів кредитної політики Банк не обмежується кредитуванням певного сектора економіки, а намагається співпрацювати з усіма підприємствами, незалежно від напрямку їх діяльності, завдяки чому диверсифікує кредитний портфель. У 2019 році АТ «Креді Агріколь Банк» надав кредити на суму 18 813 805 грн, що більше ніж у 2018 році, коли банк надав кредити на суму 17 625 200 грн. Чистий прибуток банку в 2019 році збільшився на 351 млн. грн., об'єм кредитного портфеля зменшився на 701 млн. грн., а депозити фізичних осіб збільшилися на 1010 млн. грн у порівнянні до 2018 року.

10 Виходячи з того, що головним завданням банку є формування достатнього обсягу прибутку для забезпечення його ефективної діяльності, досягнення якого залежить передусім від ефективності управління капіталом банку ми запропонували у розділі 3 такі заходи з підвищення рентабельності АТ «Креді Агріколь Банк»:

- забезпечити загальне зростання групи активів, що приносить процентний дохід та ріст власного капіталу;
- збільшити частку прибуткових активів у загальній сумі активів;
- змінити загальний рівень процентної ставки за активними операціями банку;
- змінити структуру портфеля прибуткових активів, що потребує збільшення частки позик з високим ризиком у кредитному портфелі банку, що пропонуються за вищими процентними ставками.
- забезпечити зростання непроцентного доходу, тобто приділяти більшої уваги доходам від надання послуг «небанківського» характеру, поліпшення зобов'язань, зменшення загальних

адміністративних витрат та зменшення витрат на створення банківської послуги, тим самим знижуючи її ціну;

- домогтися зниження витрат на створення банківської послуг, що дозволить, відповідно, знизити її ціну;
- налагодити ефективне управління активами та пасивами банку, а також ризиками.

Також, га нашу думку, банку слід звернути увагу на такі методи захисту комерційного банку від кредитного ризику, як: диверсифікація позик; постійний контроль за станом позичальника протягом усього терміну позики та у разі виникнення проблем, що можуть призвести до несплати боргів, та вжиття запобіжних заходів для захисту його інтересів; встановлення лімітів; сек'юритизація активів.

11. Для покращення кредитної політики комерційного банку пропонуємо застосовувати методи нейтралізації фінансових ризиків, до яких належать: утримання ризику (спільно з внутрішнім страхуванням); зниження ризику (шляхом диверсифікації, обмеження, хеджування); передача ризику (тобто зовнішнє страхування).

Використання цих методів недопущення ризиків має бути дуже збалансованим. Зокрема, щоб нейтралізувати ризик втрати фінансової стійкості, необхідно відмовитись від надмірних запозичень; щоб уникнути ризику банкрутства, потрібно утриматися від створення надмірно неліквідних активів; ризиків депозитів та процентних ставок можна уникнути, відмовившись зберігати готівку на депозитних рахунках та інвестуючи їх у короткострокові цінні папери (але існує не тільки ризик втрати прибутку, але й ризик інфляції); диверсифікацію фінансових ризиків як метод управління ризиками використовувати лише для уникнення негативних наслідків несистематичних (визначених) ризиків, які залежать від самої компанії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мороз А.М. Банківські операції [Підручник] / А.М. Мороз, М.І. Савлук., М.Ф. Пуховкіна - 3-тє вид., випр. і доп. – К.: КНЕУ, 2010 – 220 с.
2. Васюренко Л.В. Ресурси комерційного банку: теоретичний та прикладний аналіз: Монографія / Л.В. Васюренко, І.М. Федосік– Харків: ХФУАБС, 2012. – 310 с.
3. Кисельов В.В. Управління банківським капіталом: Теорія і практика. [Підручник] / В.В. Кисельов - М.: Економіка, 2015. – 210 с.
4. Стельмах В.С. Енциклопедія банківської справи України: Довідкове видання / В.С. Стельмах – К: Молодь ін Юре, 2015. – 680 с.
5. Алексеєнко М.Д. Капітал банку: питання теорії і практики / М.Д. Алексеєнко – К.: КНЕУ, 2010 –131 с.
6. Про банки та банківську діяльність на Україні: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 21213-III [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
7. Тиркала Р.І. Банківська справа: Навч. посібн. / Р.І. Тиркала - Тернопіль : Карт-бланш - 2015. – 160 с.
8. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. / О.В. Васюренко – 4-те вид. перероб. і доп. – К.: Знання, 2014. – 180 с.
9. Павлюк С.М. Сутність ресурсів комерційних банків / С.М. Павлюк //Фінанси України. – Київ. – 2014. - №12. - С.108-114.
- 10.Герасименко В. Управління власним капіталом банку в Україні в умовах фінансової кризи / В. Герасименко, Р. Герасименко // Вісник Національного банку України – 2013. – №10 – С. 65-75.
- 11.Дульська І. В. Власний банківський капітал, його функції та складові / І.В. Дульська // Вісник ЖДТУ №3(53) - 2012. – С. 127-130.
- 12.Шульков С.А. Депозитна політика та її роль в забезпеченні стійкості комерційного банку / С.А. Шульков. – Київ, 2016. – 178 с. – С. 31–44.

- 13.Тарнай Є.А. Особливості управління залученими коштами комерційного банку // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць // Є.А. Тарнай. – Випуск 3 (34)- Київ: Наука і освіта. – 2015. – С. 9-13.
- 14.Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: Навч. посіб. /. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2014. - 215 с.
- 15.Хмеленко А.В. Кредитування та контроль: Навч. Посіб. / А.В. Хмеленко, В.Я. Вовк. – 2-ге вид., стереотип. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2013. – 240 с.
- 16.Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник / Л.О. Примостка. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2014. — 468 с.
- 17.Тарасюк І.Ю. Оцінка кредитоспроможності позичальника: зарубіжний та вітчизняний досвід / І.Ю. Тарасюк // Регіональні перспективи, 2013. – №2-3. – С.104-105.
- 18.Абрютина М.С. Експрес-аналіз фінансової звітності / М.С. Абрютина. 2013. – 256с.
- 19.Бабаєва Ю.О. Бухгалтерський облік контроль дебіторської та кредиторської заборгованості / Ю.О. Бабаєва, А.М. Петров, М.: «Проспект», 2013. – 153с.
- 20.Борисов Л. П. Оцінка результатів фінансово-господарської діяльності / Л.П. Борисов : Консультант, 2013. – 45с.
- 21.Ларіонова К.Л., Безвух С.В. Достатність власного капіталу банків України в 2015–2017 роках: стан, проблеми та шляхи вирішення // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Вип. 22. – С. 811-818.
- 22.Основні показники діяльності банків України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=34661577>.
- 23.Значення економічних нормативів по системі банків України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=34661578>.
- 24.Індикатори фінансової стійкості та довідкові дані по Україні. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50772>.

- 25.Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі банків України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=48421072>.
- 26.Фостяк В.В. Шляхи підвищення капіталізації банків України. Financial and credit activity: problems of theory and practice. – 2012. - №12. URL: <http://fkd.org.ua/article/view/28836/25819>.
- 27.Іващук О.В. Антикризові механізми відновлення стійкості банківської системи в умовах глобальної нестабільності // Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. – 2018. – Вип. 5 (133). - С. 141-146.
- 28.Ісмаїлов А. Б. Алгоритм забезпечення комплексного та системного антикризового регулювання банківської системи України // Фінансові дослідження: електронний науковий журнал. – 2017. - № 2. – С. 56-64.
- 29.Основні показники діяльності банків України. Національний банк України: сайт. 2018. URL: http://www.bank.gov.ua/bank_supervision/dynamics.htm
- 30.Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7.12.2000 № 2121-III // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності (Додаток до журналу "Вісник Національного банку України"), 2001. — № 1. — С. 3-46 (зі змінами та доповненнями).
- 31.Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України: Постанова Правління Національного банку України від 22 грудня 2017 року № 141. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-17>
- 32.Стратегія розвитку банківської системи 2016-2020: «Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки». Асоціація українських банків: сайт. 2016. URL: <http://aub.org.ua>.
- 33.Шаркевич К.Р. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його вдосконалення // Матеріали XLIX науково-технічної конференції підрозділів Вінницького національного технічного університету, Вінниця, 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2020/paper/view/9297/7575>.

34. Шаркевич К.Р. Особливості управління інноваційним потенціалом підприємства // Матеріали XLVIII науково-технічної конференції підрозділів Вінницького національного технічного університету, Вінниця, 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2019/paper/view/6731/5534>
35. Шаркевич К.Р. Оцінювання ефективності управління грошовими потоками підприємства // Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів Вінницького національного технічного університету, Вінниця, 2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2018/paper/view/4411/3557>.
36. Шаркевич К.Р. Джерела зростання капіталу вітчизняних комерційних банків // Матеріали конференції «Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи (МН-2021)», Вінниця, 2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/mn/mn2021/schedConf/presentations>

Додаток А

Міністерство освіти і науки України
 Вінницький національний технічний університет
 Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
 Кафедра фінансів та інноваційного менеджменту

ПОГОДЖЕНО

Керівник або заступник

(назва підприємства або установи)

_____ (ініціали та прізвище)

(підпис)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ФІМ

д.е.н., проф. В. В. Зянько

(підпис)

«06» жовтня 2020 р.

ТЕХНІЧНЕ ЗАВДАННЯ**на виконання магістерської кваліфікаційної роботи**

на тему: Механізм управління банківським капіталом

(на прикладі акціонерного товариства «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»)

08-43.МКР.010.00.003.ТЗНауковий керівник: д.е.н., професор, зав. каф. ФІМ

наук. ступінь, вчене звання (посада)

(підпис)

Зянько В. В.

(прізвище, ініціали)

Студентка групи МФК-19м

(підпис)

Шаркевич К. Р.

(прізвище, ініціали)

Вінниця 2020 р.

1. Підстава для виконання магістерської кваліфікаційної роботи (МКР) наказ №214 по ВНТУ від «25» вересня 2020 р. про затвердження теми МКР.

2. Мета і призначення магістерської кваліфікаційної роботи

актуальність і обґрунтування необхідності виконання МКР: для забезпечення фінансової стабільності комерційному банку необхідно не лише мати достатній обсяг капіталу, але й налагодити ефективне управління ними. З огляду на те, що українські банки розвиваючись поступово збільшують розмір майнових прав, налагодження ефективного механізму управління банківським капіталом вважаються ними одним із головних завдань.

мета: розробка рекомендацій з удосконалення управління капіталом комерційного банку на основі дослідження теоретико-методичних засад сутності капіталу і управління ним.

завдання:

- розкрити сутність, функції та класифікація банківського капіталу;
- дослідити особливості управління власним та залученим капіталом комерційного банку;
- розглянути методичні підходи до аналізу кредитоспроможності банку та ефективності управління банківським капіталом;
- здійснити аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності АТ «Креді Агріколь Банк»;
- оцінити ефективність банківського кредитування та забезпечення повернення позик банку;
- запропонувати шляхи вдосконалення управління капіталом комерційного банку та обґрунтувати заходи з покращення кредитної політики та нейтралізації ризиків банку.

3. Завдання для виконання економічної розрахункової частини МКР

Розрахувати показники фінансово-економічної діяльності АТ «Креді Агріколь Банк», зокрема, коефіцієнти: рентабельності банківських активів та власного капіталу, прибутковості, оборотності активів, тривалості обороту активів; чистий спред, чисту процентну маржу та ін.

4. Вихідні дані для написання магістерської кваліфікаційної роботи

Ларіонова К.Л., Безвух С.В. Достатність власного капіталу банків України в 2015–2017 роках: стан, проблеми та шляхи вирішення // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Вип. 22. – С. 811-818.; Іващук О.В. Антикризові механізми відновлення стійкості банківської системи в умовах глобальної нестабільності // Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. – 2018. – Вип. 5 (133). - С. 141-146.; Ісмаїлов А. Б. Алгоритм забезпечення комплексного та системного антикризового регулювання банківської системи України // Фінансові дослідження: електронний науковий журнал. – 2017. - № 2. – С. 56-64; фінансова звітність АТ «Креді Агріколь Банк» за 2016-2019 рр.

5. Виконавець МКР – Шаркевич Карина Русланівна, ст. гр. МФК-19м (д/ф).

6. Вимоги до виконання МКР

В процесі виконання магістерської кваліфікаційної роботи потрібно визначити резерви підвищення ефективності діяльності банку, використовуючи такі методи: аналізу і синтезу – для вивчення об'єкта та предмета дослідження; теоретичне узагальнення – для визначення економічного змісту понять та категорій; групування і порівняння – для зіставлення фактичних даних звітного і попередніх років;

системний та комплексний підходи – для обґрунтування висновків та результатів дослідження варіантний аналіз, засоби моделювання. Бажано, щоб робота виконувалась на замовлення підприємства.

7. Етапи МКР і терміни їх виконання

Таблиця 1 – Етапи МКР і терміни їх виконання

Етапи МКР	Зміст етапу	Термін виконання	Очікувані результати
1	2	3	4
Вибір напрямку дослідження	Добір, вивчення та узагальнення науково-економічної та статистичної інформації; розгляд можливих напрямів досліджень та їх оцінювання; вибір напрямку дослідження; обґрунтування прийнятого напрямку дослідження; розроблення, погодження і затвердження ТЗ на МКР	червень-вересень	план МКР
Основна (економічна) частина роботи	Теоретичне дослідження проблеми	ІІІ декада жовтня	Розділ 1
	Аналітична частина	ІІ декада листопада	Розділ 2
	Розробка рекомендацій та пропозицій	І декада грудня	Розділ 3
1	2	3	4
Узагальнення результатів досліджень, підготовка до захисту роботи	Узагальнення результатів теоретичних та аналітичних досліджень та написання доповіді на захист МКР; оформлення ілюстративного матеріалу, підготовка презентації ДР в редакторі <u>Microsoft Office PowerPoint</u>	І декада грудня	Акт впровадження, ілюстративний матеріал, презентація
Попередній захист МКР	Перевірка МКР на плагіат; одержання відзиву наукового керівника та рецензії; попередній захист МКР	ІІ декада грудня	Результат перевірки на плагіат, відгук, рецензія
Захист МКР	Основний захист МКР	ІІІ декада грудня	доповідь та відповіді на питання

8. Очікувані результати

В результаті виконання магістерської кваліфікаційної роботи очікується одержання обґрунтованих рекомендацій та пропозицій, які можуть бути використані в АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» з метою підвищення ефективності його діяльності та покращення фінансових результатів.

9. Матеріали, які подають після закінчення МКР та її етапів

Переплетена пояснювальна записка магістерської кваліфікаційної роботи; графічний матеріал; відгук керівника; рецензія зовнішнього рецензента.

10. Порядок приймання МКР та її етапів

Результати магістерської кваліфікаційної роботи розглядаються на процентовках керівником роботи та завідувачем кафедри відповідно до етапів роботи та термінів їх виконання; проводиться попередній захист роботи та офіційний захист магістерської кваліфікаційної роботи.